

STENOGRAFSKE BELEŠKE

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 6

BEOGRAD 1937 GODINE

KNJIGA 3

XL REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 17 MARTA 1937 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVAO

PRETSEDNIK
STEVAN ĆIRIĆ

SEKRETAR
DRAGOMIR STOJADINVIĆ

Prisutni g.g. Ministri: Ministar unutrašnjih poslova **dr. Anton Korošec**; Ministar poljoprivrede **Svetozar Stanković**; Ministar pravde **dr. Nikola Subotić**; Ministar građevina **dr. Marko Kožul**; Ministar bez portfelja **dr. Miho Krek**; Ministar pošta, telegrafa i telefona **dr. Branko Kaluderčić**; Ministar bez portfelja **Vojislav V. Đorđević**; Ministar fizičkog vaspitanja naroda **dr. Josip Rogić**.

POČETAK U 10 ČASOVA

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika XXXIX redovnog sastanka;

2 — Saopštenje i usvajanje izveštaja Verifikacionog odbora o dolasku za narodnog poslanika za Srez otočacki g. Miletića Dane na mesto poč. dr. Dorda Brankovića;

3 — Saopštenje izveštaja Ministra fizičkog vaspitanja naroda, da će na interpelaciju narodnog poslanika Boška Zeljkovića o mešanju organizacije JRZ u rad Sokola u Bosanskoj Krupi odgovoriti kad prikupi potrebne podatke;

4 — Molbe i žalbe;

5 — Odgovori Ministara na kratka pitanja narodnih poslanika: Ministra pravde dr. Nikole Subotića na pitanje Aleksandra Lazarevića i Ministra građevina dr. Marka Kožula na pitanje Manfreda Paštrovića.

Govornici: Ministar pravde dr. Nikola Subotić, Aleksandar Lazarević, Ministar građevina dr. Marko Kožul, Manfred Paštrović, Pretsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (dva puta).

Dnevni red: Pretres u načelu izveštaja Odbora za proučavanje predloga Zakona o ovlašćenim inženjerima.

Govornici: Izvestilac Odbora Borivoje Đurić, Ministar građevina dr. Marko Kožul, dr. Milovan Pinterović (u ime grupe Radnog kluba), Mita Dimitrijević, Pretsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (tri puta).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, imam čast da otvorim XL redovni sastanak Narodne skupštine. Molim sekretara g. Dragomira Stojadinovića da izvoli pročitati zapisnik prethodnog sastanka.

Sekretar Dragomir Stojadinović pročita zapisnik XXXIX redovnog sastanka Narodne skupštine.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima li, gospodo narodni poslanici, ko od vas kakvu primedbu na pročitani zapisnik? (Nema!) Primedaba nema, zapisnik je primljen.

Izvolite čuti jedan izveštaj Verifikacionog odbora.

Sekretar Dragomir Stojadinović (saopštava): Verifikacioni odbor podnosi svoj izveštaj o dolasku za narodnog poslanika za Srez otočacki g. Miletića Dane na mesto počivšeg dr. Dorda Brankovića. Taj izveštaj glasi:

„NARODNOJ SKUPŠTINI

BEOGRAD

Verifikacioni odbor Narodne skupštine primio je preko Pretsedništva Narodne skupštine izveštaj o smrti narodnog poslanika Brankovića dr. Dorda, izabranog u srezu Otočac, Banovine savske.

Po rasmotrenju izbornih akata i kandidatske liste, Odbor je utvrdio, da je zamenik Brankovića dr.

Dorda na zemaljskoj kandidatskoj listi g. Jevtića Bogoljuba g. Miletić Dane, predsednik opštine iz Otočca, pa mu je čast predložiti Narodnoj skupštini, da na osnovu izloženog i § 66 Zakona o izboru narodnih poslanika izvoli oglašiti i pozvati za narodnog poslanika Miletića Danu, predsednika opštine iz Otočca, na mesto poč. Brankovića dr. Đorda.

Odboru je čast umoliti Narodnu skupštinu da ovaj njegov izveštaj izvoli usvojiti.

Sekretar,

Borivoje D. Antić, s. r.

P. predsednik,

Verifikacionog odbora,

Svetozar S. Tasić, s. r.

Članovi:

Dr. Ivan Jančić, s. r., **dr. Ljudevit Auer**, s. r., **dr. Fran Šemrov**, s. r., **Milan Lazarević**, s. r., **Jakša Božić**, s. r.

Predsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitani izveštaj Verifikacionog odbora? (Prima!) Pošto je izveštaj Verifikacionog odbora primljen, proglašujem g. Miletića Danu za narodnog poslanika.

Novog poslanika molim da dode u moj Kabinet da položi zakletvu.

Izvolite čuti jedan izveštaj g. Ministra fizičkog vaspitanja naroda.

Sekretar Dragomir Stojadinović (saopštava): G. Ministar fizičkog vaspitanja naroda izveštava, da će na interpelaciju narodnog poslanika g. Zeljkovića Boška o mešanju organizacije JRZ u rad Sokola u Bosanskoj Krupi — odgovoriti kad prikupi potrebne podatke.

Predsednik Stevan Ćirić: Pročitani izveštaj uzima se na znanje.

Izvolite čuti molbe i žalbe.

Sekretar Dragomir Stojadinović (saopštava): Narodnoj skupštini uputili su molbe i žalbe i to: Franić Beg Toma, Šatkajević Slobotka, Bartulica Milostislav, Andović Milan, Radovanović Živko, Horvat Izabela, Boneti Ecija, Popović Jelena, Gostiša Ivan, Stanković Aleksandar, Živković Jovan, Rošu Dimitrije, Jovanović Kosara, Štambuk Franjo, Đaci ratnici.

Predsednik Stevan Ćirić: Sve pročitane molbe i žalbe biće upućene Odboru za molbe i žalbe.

Gospodo narodni poslanici, pre prelaska na dnevni red odgovaraće g.g. Ministri na kratka pitanja, koja su im uputili gospoda narodni poslanici. Jedno pitanje uputio je narodni poslanik g. Aleksandar Lazarević; drugo pitanje uputio je narodni poslanik g. Manfred Paštrović.

Reč ima Ministar pravde g. dr. Nikola Subotić da odgovori na pitanje narodnog poslanika g. Aleksandra Lazarevića.

Ministar pravde dr. Nikola Subotić: G. Aleksandar Lazarević uputio je Ministru pravde jedno pitanje, koje je naznačeno ovako: „Zbog nedozvoljenoga mešanja u poslove Sreskog suda u Topoli g. Markovića Stanimira, biv. sreskog načelnika za Srez oplenački, sadanjeg činovnika Ministarstva za socijalnu politiku u Beogradu i predsednika sreske organizacije JRZ za Srez oplenački u Topoli”.

U tome pitanju ima ovo opravdanje: „U Topoli postoji jedna politička kancelarija koja vrši nezakonite intervencije kod svih državnih nadležstava u istom

mestu, a naročito kod Sreskog suda. Šef te kancelarije jeste neki Stanimir Marković, doskorašnji sreski načelnik u Topoli, a sada činovnik Ministarstva socijalne politike u Beogradu, inače je bio i predsednik sreske organizacije JRZ dok je bio još i aktivni sreski načelnik u Topoli. Činovnici te političke kancelarije jesu ista lica koja su u isto vreme i činovnici Sreskog načelstva u Topoli.

Ova kancelarija svakodnevno vrši razne intervencije po poslovima koji se obavljaju kod Sreskog suda. Sam šef te kancelarije odlazi u Sreski sud radi pisanja testamenta i raznih drugih intervencija, a za beznačajnije stvari šalje gore pomenuto činovništvo. Jednom rečju ova kancelarija g. Markovića obavlja sve poslove pa čak i one koje jedna advokatska kancelarija ne bi mogla da svršava. Stanimir Marković ima veliko poverenje kod današnjeg režima. Njemu je bilo dozvoljeno da kao sreski načelnik u isto vreme može biti i predsednik sreske organizacije JRZ, a njemu je i danas dozvoljeno da prima platu kao činovnik Ministarstva socijalne politike u Beogradu i da sedi i dalje u Topoli te da obavlja poslove koje sam gore naveo.”

Ja sam, primivši ovo pitanje, tražio podatke od Sreskog suda u Topoli o stvarima koje mogu da budu predmet staranja i interesovanja Ministra pravde. Na to moje traženje dobio sam od starešine Sreskog suda u Topoli ovaj izveštaj:

„Gospodin Stanimir Marković poznat je ovom sudu, kao bivši načelnik ovoga sreza, s kojim je Sud često puta imao zvaničnih odnosa. Da li pak g. Marković ima i neku političku kancelariju ovom sudu je nepoznato.

Neistina je da g. Marković ili ko drugi iz neke njegove političke kancelarije vrše svakodnevno kod ovoga suda neke nezakonite intervencije. Istina je, da je g. Marković u početku svog službovanja u ovome mestu pokušao nekoliko puta da interveniše kod ovoga suda, naročito u krivičnim stvarima pojedinih lica, da se blažije osude, navodeći izvesne okolnosti po kojima bi tobož ta lica trebala da se oslobode ili zasluže blažiju kaznu, ali ovaj sud ne samo da nije uzeo u obzir te intervencije, već je, naprotiv, preko potpisatog starešine, g. Markoviću skrenuo pažnju, da to u budućće ne čini, jer da će sud, ako i dalje bude produžio da to čini, prema njemu preduzeti zakonske mere. Od tada g. Marković nije pokušao ni kakvu intervenciju u sudu, a neka njegova politička kancelarija u toliko manje.

Sem navedenoga, istina je da je jednom prilikom, jedan njegov činovnik, po njegovom nalogu, tražio kod ovoga suda neko objašnjenje po nekom krivičnom predmetu, ali je bio kategorički odbijen.

Gospodin Marković i dva bivša njegova službenika, rodnom iz sela Trnave, u svojstvu službenika ovdašnjeg sreskog načelstva, u toku 1936 i početkom 1937 god. pojavili su se nekoliko puta u sudu u svojstvu svedoka — poznavao i to prilikom uzimanja zapisničke izjave poslednje volje — pravljenja testamenta i prilikom potvrde ugovora pojedinim građanima, koje sud nije lično poznavao, i to većinom onih, koji su iz njihovog mesta rođenja. U ovome nema ničega nezakonitog. Naprotiv, njihovim svedočenjem bio je olakšan rad sudu, jer se je identičnost tih stranaka, koje su se u svojim pravnim poslovima pred sudom pojavljivale, a koje sud nije lično poznavao, preko njih kao svedoka pozitivno utvrđivala.

Potpisati starešina suda i sudija ovoga suda g. Nikolić uvek i u svakoj prilici pazili su na svoje dostojanstvo i ugled suda, u toliko više, što je ovo mesto poznato sa svojih partijskih strasti i političke netrpeljivosti i nisu dozvoljavali, da se bilo njima, bilo ostalim službenicima suda, i najmanje prebaci da toleriraju nečiji nezakonit rad.

U toj svojoj obazrivosti potpisati starešina i sudija g. Nikolić išli su toliko daleko, da su se prilikom prošlih opštinskih izbora uzdržali od glasanja, kako im se ne bi prebacilo, da su se kao sudije ovako ili onako partijski obeležili i da vode neku politiku."

Sad ću, gospodo narodni poslanici, da pročitam pitanja koja je postavio g. narodni poslanik Lazarević i na njih ću da dadem odgovor.

Prvo pitanje: „Šta Vi, Gospodine Ministre, mislite preduzeti, da se zaštiti ugled našeg pravosuda kao i da se u ovom konkretnom slučaju činovnicima Sreskog suda u Topoli da sigurna garancija, da mogu bar u budućnosti savesno i u granicama pozitivnih zakona vršiti svoju dužnost?”

Na ovo pitanje odgovaram da pozitivni zakoni ove države zaštićuju ugled našeg pravosuda, pa i u konkretnom slučaju činovnici Sreskog suda u Topoli imaju zakonske garancije da će kao i dosada i u budućnosti moći savesno i u granicama pozitivnih zakona vršiti svoju dužnost.

Drugo pitanje g. narodnog poslanika Lazarevića glasi: „Da li ste, g. Ministre, voljni, da ovaj slučaj iznesete pred Ministarski savet i da učinite sve što do Vas stoji, da ovakav rad jednog državnog činovnika ne ostane nekažnjen, kao i da se u buduće ovakva bezakonja ne dozvole?”

Na ovo pitanje odgovaram: Neću i ne mogu da ovaj slučaj iznosim pred Ministarski savet zato, jer ja ne vidim u ovome ovde nikakav slučaj, koji bi mogao biti predmet staranja Ministra pravde i koji bi mogao doći na rešavanje pred Ministarski savet.

Što se tiče toga, da li ću učiniti što do mene stoji „da ovakav rad jednog državnog činovnika ne ostane nekažnjen”, moram da odgovorim: da Ministar pravde ne kažnjava rad državnih činovnika, jer za sve državne činovnike, pa i za sudije, postoje naročiti disciplinski propisi.

A da li ću učiniti da u buduće ovakva bezakonja ne dozvolim, odgovaram, da ja u svemu ovome ne vidim nikakva bezakonja, a ako bude kakvog bezakonja, to je dužnost Državnog tužništva da progoni, u koliko je krivično delo, a u koliko je disciplinsko delo, onda se to progoni po onim propisima za disciplinske krivice i disciplinske postupke, koji su utvrđeni u pojedinim zakonima. S toga ja moram da odbijem i jedno i drugo pitanje koje mi je uputio g. Lazarević i ja verujem da će g. narodni poslanik Lazarević zadovoljiti se sa ovim odgovorom koji sam mu dao na ova pitanja (Odobranje kod većine).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Aleksandar Lazarević.

Aleksandar Lazarević: Gospodo narodni poslanici, ja ne mogu a da ne zahvalim g. Ministru pravde što mi je bar ukazao priliku da se može ova tako delikatna stvar izneti pred Narodnu skupštinu. Dosada bar nije bila praksa da g. g. Ministri odgovaraju na naša pitanja, a sada vidimo da je g. Ministar pravde bio prvi taj koji je na moje pitanje odgovorio.

Što se tiče sadržine njegovog odgovora, ja izjavljujem da nisam zadovoljan i da ne mogu biti zadovoljan, jer je g. Ministar pravde dao samo jedan formalan odgovor a u suštinu same stvari nije hteo da ude, ili, bolje reći, nije smeo da ude. Gospodo narodni poslanici, ovaj Stanimir Marković, ja mislim da je već poznat celoj Narodnoj skupštini. Nije to običan čovek u Topoli. To je čovek koji se pretstavlja kao eksponent Kraljevske vlade. On se pretstavlja prvo po samom zakonu i kaže: Ja pretstavljam Kraljevsku vladu kao sreski načelnik; drugo, delegiran je od Kraljevske vlade da sprovodi partiju vladinu u tome srezu, i on je, shvativši tako tu svoju dužnost, sebi dozvolio da kao sreski načelnik bude izabran za predsednika sreske organizacije JRZ u Topoli. (Prigovori na levice) . . . E, sada, gospodo, kada on ima takvu jednu partijsku vlast i kada ima za sobom Ministre koji mu taj rad potpuno odobravaju, možete misliti šta je taj sreski načelnik po nadležstvima u Topoli načinio . . . (Jedan glas sa desnice: Je li on još sreski načelnik?) . . . On nije sreski načelnik, ali je još u Topoli. Činovnik je Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja u Beogradu, a u Topoli je predsednik sreske organizacije JRZ, činovnik je i prima pare od države, a u Topoli vrši privatne partijske poslove. Dakle, on se stara da sve činovništvo u Topoli bude u Jerezi, i zato je odmah, još u početku svoga rada, svakog činovnika, koji nije hteo da se upiše u JRZ-u, ili otpustio ili, u najboljem slučaju, premestio iz Topole, tako da je on izrešetao celi sud u Topoli, i g. Ministar pravde mora mi priznati da nije ostao ni jedan činovnik u Sreskom sudu u Topoli koga on nije premestio. A znate li kako je premeštao? On je prosto postavio zahtev dotičnom činovniku da se upiše u JRZ-u. Ako mu se ne izjasni u određenom roku, on kaže: Ti si otpušten, i sutradan ili posle izvesnog kratkog vremena taj činovnik je zaista otpušten ili premešten. I, kada je tako učinio sa jednim većim brojem činovnika, onda je ono što je on doveo i što je ostalo tamo, ostalo poslušno i pokorno tome sreskom načelniku, tako da to više nije bio sud države nego je bio sud Stanimira Markovića, i zato je Stanimir Marković ulazio u taj sud kada je hteo i zahtevao da se čini šta je on hteo.

Interveniseo je, evo vidite i iz ovoga izveštaja poverljivog. Ja mislim da Ministar pravde nije imao razloga da traži poverljiv izveštaj, nego ga je mogao tražiti i bez pov. broja. Iz ovoga se izveštaja vidi da starešina suda potvrđuje moje navode u pitanju upućenom g. Ministru pravde, samo, istina, kaže da je Stanimir Marković pokušao da interveniše u krivičnim i drugim sudskim stvarima, ali bez uspeha, a ja tvrdim ne da je pokušavao, nego je i interveniseo i ometao sudske činovnike u poslu.

Ja bih molio g. Ministra pravde da pristane da se obrazuje jedna parlamentarna anketa, koja bi ispitala sve ove slučajeve u Topoli, ili, ako g. Ministar smatra da je to jedna sitnica, onda u mesto te ankete neka odredi jednog poštenog inspektora koji će ispitati sve slučajeve, pa će utvrditi da je Stanimir Marković dolazio sa osumnjičenim licima u sud i u ime osumnjičenog davao u zapisnik odbranu, zatim da je Stanimir Marković dolazio sa ljudima da piše testamente i u ime testatora diktirao testament u zapisnik pred sudijom i pred zapisničarom; pa će taj inspektor da utvrdi da je Stanimir Marković masu slučajeva po raznim stvarima zapetljao; naročito je

zapatljao slučaj po masi pok. Tihomira Kovačevića, iz Natalinaca, gde je, tako reći, upropastio jednu maloletnu naslednicu, koja ne može da dođe do svoga prava iako ima izvršno rešenje Sreskog suda koje je i od Apelacije odobreno i prema kome ta maloletna naslednica Zagorka ima pravo da odvoji deo svoga imanja od strica Tihomira Kovačevića. Dakle i ako je izabrani sud bio sastavljen po zakonu intervencijom ovoga Stanimira Markovića, ometen je ceo rad izbranog suda po ovoj deobi, te maloletna naslednica Zagorka još ni danas zbog ovoga Stanimira Markovića ne može da dođe do svoga imanja. Kada bi Ministar pravde hteo da pošalje inspektora da zaviri u masu pok. Tihomira Kovačevića, on bi tu ustanovio grube i krupne greške samoga suda, koje su svakako posledica intervencija raznih Stanimira Markovića. Ali ja ne udaram tu na nesavesnost sudija, jer su te sudije u potpunoj zavisnosti još i danas od same Kraljevske vlade i njene politike. Ovaj Stanimir Marković je tim sudijama u Topoli, govorio: „Vi još niste stalni, Zakon o sudijama nije donet, Ustav vam ne garantuje stalnost”. A to je donekle i tačno. Sam Ministar pravde mi je neki dan priznao . . .

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslanice, obraćam Vam pažnju da Vam je vreme već isteklo.

Aleksandar Lazarević (nastavlja): Meni je g. Ministar pravde priznao da je bio jedan slučaj, da je posle 3 septembra bio premešten jedan sudija i da je Državni savet osnažio to Ministrovo rešenje, zbog toga što sudovi ne sude po Ustavu, već po Zakonu, a novi Zakon o sudijama nije donet, a stari Zakon ne garantuje sudijama stalnost.

G. Ministar pravde kaže da on nije dužan da ma šta učini da zaštiti ugled našeg pravosuda, jer kaže da postoje pozitivni zakoni i da su ti zakoni dovoljni da zaštite ugled našeg pravosuda. Zakon je mrtvo slovo na hartiji i ako nema ljudi koji hoće savesno te zakone da primenjuju, onda nam ništa ne vrede zakoni ako se Ministar pravde ne postara da se ti zakoni pravilno i savesno primenjuju.

To što g. Ministar kaže, da neće da iznese ovaj slučaj pred Ministarski savet, ja žalim, jer iz ove izjave g. Ministra vidim, da nema dobru volju da ovu stvar izvede na čistinu. Da li nema dobru volju, da li ne sme, to su neke njihove interne partijske stvari, ali ja verujem da kad bi Ministar ovu stvar izneo pred Ministarski savet, da bi se našlo puta i načina da Ministarski savet naloži svom nadležnom Ministru, da ovoga g. Stanimira Markovića uputi na dužnost i zakoniti rad, a ne da sedi u Topoli, vodi vladinu politiku i da prima platu iz državne kase, a da za državu ne radi ništa, jer će mi g. Ministar dozvoliti da to nije u skladu ni sa Zakonom, ni sa moralom, i ovakav odgovor g. Ministra pravde mene ni ukoliko ne može da zadovolji.

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima Ministar građevina g. dr. Marko Kožul, da odgovori na kratko pitanje narodnog poslanika g. Manfreda Paštrovića.

Ministar građevina dr. Marko Kožul: Gospodin narodni poslanik Manfred Paštrović postavio mi je sledeće pitanje: „Sigurno Vam je poznato da je danas u Splitu čitava građevna delatnost obustavljena radi pomanjkanja cementa. Obustavljena je čak i gradnja dveju državnih zgrada i to: Poštanska direkcija i Hirurški paviljon banovinske bolnice, put Trogir—Split, kao i oko dvadeset privatnih objekata.

Ne treba da ovdje razlažem što to znači za našu privredu, jer obustava građevinske delatnosti inkludira i zastoje ostalih privrednih grana, pak radi toga čitav privredni život trpi. Naše zanatlije i to naročito drvodeljci, bravari, kovači, instalateri itd. pri-siljeni su također radi toga da obustave rad.

Stoga slobodan sam umoliti Vas, Gospodine Ministre, da mi na prvoj sednici date usmeni odgovor na ova kratka pitanja.

Da li Vam je poznato da je usled štrajka cementnih radnika obustavljena svaka građevna delatnost u Splitu radi nestašice cementa;

Da li Vam je poznat razlog radi kojeg su radnici stupili u štrajk?

Zašto Banska uprava u Splitu nije dala vlastiti cement građevinskim preduzetnicima da nastave sa radom?

Šta Kraljevska vlada misli preduzeti da se okonča štrajk koji već traje preko mesec i po dana.”

Gospodin narodni poslanik Paštrović po formi uputio mi je ovo pitanje, ali sadržaj njegov ide tamo da bi neko drugi mogao da dađe odgovor; no, u koliko se mene tiče, ja ću g. narodnom poslaniku dati onoliko koliko imam pri ruci i koliko mogu. Istina je da je štrajk u Splitu i da traje mesec i po dana, i da su obustavljeni svi radovi kako g. poslanik navodi, jer usled nestašice cementa obustavljeni su radovi koji su skopčani sa cementnom industrijom, tako da usled nestašice cementa ne mogu ti radovi da se obavljaju.

Zašto su radnici stupili u štrajk, pita dalje g. poslanik Paštrović. Meni je poznato samo toliko da su radnici tražili povišicu nadnica, mislim od 3,50 na sat na 5 dinara. Tvornice su uskratile to povišenje nadnica, jer razlika od onoga što danas imaju i što oni traže, odnosno zahtevaju, bila bi po računu tvornica oko 4 miliona godišnje, i tvornice kategorički odbiše da dadu tu povišicu.

Zašto banska uprava nije dala cementa od onoga što ga ima kupljenog za sebe, na to ja ne mogu da odgovorim, jer mi nije poznato zašto. Ja mislim da će taj odgovor dobiti g. Paštrović od g. Ministra socijalne politike ili g. Ministra unutrašnjih poslova.

Šta Kraljevska vlada misli preduzeti da se okonča štrajk koji već traje preko mesec i po dana? Na to pitanje odgovaram:

Ja znam da je bio inspektor Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja u Splitu, da je vodio pregovore, a kako su pregovori uspeli i dokle su došli, tačno ne znam. Ja znam da nisu uspeli, jer štrajk još traje. Toliko mogu da kažem, a mogu još da kažem, da sam ja sa moje strane preuzeo sve da se štrajk dokonča. Nudio sam tvornici da bih preuzeo 2000 vagona cementa po skupljoj ceni nego što daju cement inostranstvu, ali su to tvornice odbile. Dakle, sa moje strane što je bilo moguće, ja sam učinio, a koliko je socijalnoj skrbi uspelo, na to će g. narodni poslanik dobiti odgovor od g. Ministra socijalne politike. Ja g. narodnog poslanika molim da se sa ovoliko zadovolji, jer ja sa više materijala danas ne raspolazem.

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Manfred Paštrović.

Manfred Paštrović: Gospodo narodni poslanici, ja sam uputio ovaj upit g. Ministru građevina dr. Marku Kožulu, iako bi trebalo taj upit takode da uputim Ministru socijalne politike g. Dragiši Cvet-

koviću i g. Ministru unutrašnjih poslova, jer su sva tri Ministarstva interesirana u ovome pitanju. Naravno, čito je interesiran g. Ministar socijalne politike Dragiša Cvetković, ali sam bio uveren, da na današnjoj sednici neće biti Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja, jer u novinama čitam da je on (Jedan glas sa desnice: U agitaciji!) . . . ne, kažimo: u inspekciji u Nišu. Dakle, prema tome, pošto sam znao da neću naći g. Ministra socijalne politike, to sam uputio upit g. Ministru građevina, jer sam znao da će prisustvovati ovoj sednici i da će, uvidajući potrebu i hitnost ovoga upita, dati mi odmah odgovor.

Gospodo, trebalo bi da se Narodna skupština i naša javnost malo više zainteresiraju stanjem toga štrajka u Dalmaciji. Nekih 2.206 radnika već mesec i po dana je u štrajku. To je možda jedan od najvećih štrajkova kod nas. Treba ispitati raslog radi koga je nastao ovaj štrajk i to još u ovo doba! Gospodo, štrajk vodi Hrvatski radnički savez. To je jedna nova radnička organizacija, čisto politička, ni najmanje socijalna, vodena od Hrvatske seljačke stranke. Vlasti dole u Primorskoj banovini izgleda da favoriziraju taj Hrvatski radnički savez, jer su nagovarale radnike da se pridruže toj organizaciji i čak neke nacionalne radnike pozivale da uđu u taj savez, navodno za odbranu protiv komunizma. Međutim, taj Hrvatski radnički savez, koji je bio sa strane vlasti protežiran, izazvao je štrajk cementnih radnika. Time što je izazvao taj štrajk, kako sam u upitu izložio g. Ministru građevina, obustavljena je čitava delatnost u Splitu: nema cementa, ne može se sa građenjem nastaviti, obrtnici i druge zanatlije ne mogu da rade, itd. Sve je zastalo i prema tome nije u pitanju samo 2.206 obitelji koje se nalaze bez kruha, nego još nekoliko hiljada osoba više, koje radi toga trpe u Splitu. Sad ja, gospodo, pitam, zašto je nastao štrajk? Dobio sam odgovor od g. Ministra građevina da je štrajk navodno nastao radi toga što su radnici tražili povećanje nadnica. Jeste, gospodo, to je formalni razlog radi koga je nastao štrajk. Ali ima nekih čudnovatih i vrlo interesantnih pojava za koje treba naša javnost da zna. Gospodo, vode ovoga štrajka su danas vode Hrvatske seljačke stranke u Splitu. Imamo na primer nonsens, da od dva brata, jedan je voda štrajka, a drugi je poddirektor tvornice. Onda imamo još jedan interesantan slučaj. Trgovačka obrtnička komora u Splitu je institucija koja mora da brani trgovce i industrijalce, a njeni činovnici su na čelu štrajka.

Gospodo, jelte da je to vrlo interesantna pojava. Onda se ne smijemo čuditi kad se govori po gradu Splitu — a ja to iznašam zato, da može Kraljevska vlada to da prokontroliše, da je taj štrajk izazvan u sporazumu sa tvornicama. Izgleda, da se radnici bore nesavesno ne za sebe, nego u korist tvornica. Govori se da su tvornice imale ugovor sa ne znam kojom državom za liferaciju nekih 1000 vagona cementa, i taj je ugovor perfektuisan u francuskim francima. Ali, međutim, desilo se to, da je francuski franak pao i tvornice imale bi sada strahovitog gubitka ako bi izvršile taj ugovor i tu obavezu, pak izgleda da su štrajk inscenirale radi toga, jer kad je vis maior, onda one ne mogu da izvrše svoje obaveze i ugovor pada.

Gospodo, to je vrlo interesantno! Ja ne mogu da tvrdim da je to tačno, ali kad se uzme ovo što sam malo pre naveo, tj. da su vode štrajka u isto

vreme zainteresovani i u institucijama se bore za poslodavce, onda moramo da se zapitamo, šta to znači i da li se taj radnik vuče za nos, da li taj radnik umesto da se bori za sebe, bori se baš za taj kapital.

Gospodo, ima još jedan interesantan momenat. Ja koji sam pratio štrajkove, znam da štrajkovi obično nastupaju onda i u ono doba kad se može tvornicama praviti neprilika, tako da tvornice moraju radnicima u nečem da popuste. O tome vode štrajka moraju da vode računa. Međutim izgleda da se izabralo vreme za štrajk baš onda, kad tvornice ne moraju da popuštaju. Tvornice cementa teško prestaju sa radom kad imaju računa da rade, jer kad prestaju sa radom, tada se ugase peći, za koje treba posle 15 do 20 dana da se samo poprave pa da počnu ponovo da rade. To iziskuje ogromnih troškova, pa prema tome pojavljuje se opravdana sumnja da nešto nije u redu, i potrebno je onda da se podrobnije ispituju razlozi koji su doveli do ovoga štrajka.

Gospodo, ja sam još pitao g. Ministra, zašto Banska uprava nije dala vlastiti cement, da se bar tako pomogne onim strukama koje nisu direktno bile u štrajku. Na primer u Splitu gradi se pošta, gradi se državni put, bolnica itd. Banska uprava imala je kupljeni od tvornice nekih 28 do 29 vagona cementa. Banska uprava platila je taj cement u lagerima tvornice. Prema tome Banska uprava mogla je da podigne taj cement kad je htela. Graditelji su došli kod g. Bana i umolili ga da se nade načina da se izide iz ove situacije. G. Ban je bio spreman da se taj cement, koji se nalazi pohranjen u tvornicama, dade u pozajmicu tim preduzetnicima, koji će to kasnije, kad prestane štrajk, da vrate ili u novcu ili u cementu. Međutim, gospodo, šta je dalje došlo. Banska uprava dade sreskom načelniku telefonski nalog da digne taj cement iz tvornica i da ga da tim građevinskim preduzetnicima. G. sreski načelnik, poznavajući vrlo dobro prilike na terenu, i znajući da niko nije do sada od viših odgovarao u ovoj zemlji, on taj nalog ne izvršuje već traži pismeno naređenje. U međuvremenu doznali su za to vodi štrajka, od kojih je jedini u isto vreme i maher Hrvatske seljačke stranke u Splitu. On, ni pet ni šest, ode u Bansku upravu i zabrani Banskoj upravi da preduzme cement. I sada dolazimo do toga, da je Banska uprava odustala da preuzme cement i da ga da preduzimačima, jer to firer opozicije ne da, jer on je jači autoritet od bilo koje vlasti.

Pošto je vreme podmaklo, ja moram da završim, i ako je ovo vrlo interesantno pitanje o kome bi trebalo da se dublje govori. Moje je mišljenje da bi bilo potrebno, u interesu javnosti i tih bednih radnika, da Ministar socijalne politike u sporazumu sa Ministrom unutrašnjih dela i građevina pošalje jednu naročitu komisiju da ispita sve ono što sam ja ovde izneo. Ta bi komisija imala da se bolje informira kako stoji to pitanje štrajka, kao i da nade načina, da se taj štrajk prekine, jer već mesec i po dana radnici su u štrajku. Tvornice neće da razgovaraju o tome, a naša privreda i trgovina radi toga trpi, pa mislim da je dužnost Kraljevske vlade da svojim autoritetom interveniše da dode do kompromisa. Ako su opravdani zahtevi radnika, neka se stane na stranu radnika i štrajk dokonča. Ako su pak istinite sumnje, koje se nabacuju u javnosti i koje sam ja ovde izneo, neka se onda najenergičnije

postupi protivu kapitala koji bi u ovom slučaju na ovaj sramni način izrabljivao naše radnike.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, g. narodni poslanik Paštorvić u svome govoru, ako sam ga dobro razumeo, nekoliko puta je kazao u mesto »g. Ministar«, »g. Predsednik«, i to sigurno po navici, jer je do sada samo Predsednik odgovarao na kratka pitanja. Ja molim gospodu narodne poslanike da se naviknu na to, da će i gospoda Ministri odgovarati na kratka pitanja. Ali da ne bi gospoda Ministri izgubili volju, to molim gospodu narodne poslanike da se drže strogo Poslovnika i da ne prekorače svojim govorima vreme koje im je Poslovníkom dopušteno.

Prelazimo na dnevni red: Pretres u načelu izveštaja Odbora o predlogu zakona o ovlašćenim inženjerima.

Reč ima izvestilac odbora narodni poslanik g. Borivoje Đurić.

Izvestilac Borivoje Đurić: Gospodo narodni poslanici, dozvoličete mi kao izvestiocu Odbora za proučavanje zakona o ovlašćenim inženjerima da na prvome mestu istaknem jedan fakat koji se sastoji u tome, da je ovaj Odbor izašao pred Narodnu skupštinu samo sa jednim izveštajem. Ja ovo, gospodo narodni poslanici, ističem zbog toga što je Odbor po svome sastavu takav da mi u njemu imamo gospodu narodne poslanike i sa levice i sa desnice. Do ovakvog izveštaja, do jednoga izveštaja, gospodo narodni poslanici, ovoga Odbora došlo je zbog toga što smo mi u celome svome radu na ovome zakonskom predlogu bili vođeni jednom težnjom i jednim shvatanjem, koje se sastoji u tome, da što bolje svoj zadatak i posao svršimo, i to onako kako to diktuju javni i opšti interesi.

Što se tiče samoga sadržaja izveštaja, koji je svoj g. g. narodnim poslanicima razdeljen, on se uglavnom sastoji iz onih izmena koje su učinjene u predlogu, a koje su trojake: jedne se sastoje u tome što su neki paragrafi skraćivani, druge se sastoje u tome što su neki paragrafi dopunjavani, a treće u tome što su neki potpuno zamenjivani. Mi smo te izmene učinili s toga razloga što smo vodili računa o svima onim propisima postojećih i važećih zakona koji su nam diktovali da vodimo računa da ne dođemo u koliziju sa propisima koje sadrže pojedini važeći zakoni koji opet rezervišu i štite prava pojedinih redova naših zanatlija, a naročito naših geometara.

Što se tiče samoga zakona, gospodo narodni poslanici, on i ovako izmenjen zadržao je i svoj duh, a i u pogledu svoga cilja ostao je tako reći isti kao i prvobitni predlog koji je ušao u sam nadležni Odbor. Prema tome njegove najglavnije karakteristike su ostale i one se sastoje u tome da na prvom mestu obezbede interes države, na drugome mestu da obezbede prosperitet same nauke, na trećem mestu da regulišu položaj naših inženjera, da osiguraju njihova prava i odrede njihove dužnosti, kao i sankcije ako te dužnosti ne bi vršili. Četvrta karakteristika se sastoji u tome da se zadovolji potreba i društva s obzirom na ekonomske i privredne ciljeve, i peta je karakteristika, tako reći najvažnija, koja je donekle zainteresovala i sve narodne poslanike, u tome, da se sačuvaju stečena prava onih zainteresovanih redova kojima su ta prava zagarantovana drugim zakonima. Prema tim karakteristikama ovoga pred-

loga, sam predlog, gospodo narodni poslanici, sadrži sve one propise koji se tiču na prvome mestu samog pojma o inženjerima, na drugom mestu propisi ovog novog projekta označavaju radove koje inženjeri imaju da vrše i svi ti radovi podeljeni su u četiri oblasti. Prva je oblast ona koja obuhvata projektovanje. Druga se oblast sastoji iz davanja stručnih saveta, treća se sastoji iz tehničkog upravljanja, a četvrta iz izvršenja.

Pored ovoga ima i propisa koje regulišu i samu instituciju Inženjerske komore, koja je do sada bila osnovana i funkcionisala na osnovu propisa o privremenoj uredbi od 1924 godine.

Prirodna je stvar da je život sa njegovim potrebama izmeni samu funkciju Komore. Prema tome prirodno je da je novi zakonski projekat Inženjersku komoru postavio na novi kolosek, onako kako današnji život i njegove potrebe to zahtevaju.

Novi predlog predviđa i propise kojima su date još i dve institucije, a koje se sastoje u Disciplinskom sudu i u Izbranom sudu. Ja mislim da ne treba naročito isticati koliko je potrebno danas da se to učini inženjerskom redu, jer u pogledu ovih disciplinskih krivica držim da niko ne može bolje da poznaje stvari, niko ne može više kriterijuma da ima nego što će sami inženjeri da imaju, i na osnovu toga je u interesu struke i u interesu staleža da sami razprave te stvari i da ih oni i sude.

Izbrani sud, koji je predviđen ovim predlogom zakona, isto tako ja mislim da je potpuno na svome mestu, jer taj Izbrani sud biće nadležan za sve one poslove koji se tiču domena rada inženjerske struke i prirodno je da će mnogo brže i mnogo lakše da se te stvari rasprave i presude od onih ljudi koji imaju najbolji kriterijum i znanje za sve te poslove, koje obavljaju inženjeri i koje oni najbolje poznaju.

Ja moram još jedan izveštaj, još jedno obaveštenje da dam posle ovoga što sam rekao o predlogu zakona i njegovim karakteristikama, a taj izveštaj sastoji se u tome, što postoji i kritika, i ako ovaj zakon ima da zadovolji jednu potrebu, koja se tiče uredjenja naših gradova i radnji mnogih u pogledu pitanja iz naše tehničke struke, koja se sastoji iz snimanja i iz projektovanja, iz planova za regulaciju, komasaciju i nivelaciju, svih tih poslova koji se po novom projektu poveravaju onom redu ljudi koji najviše znanja i najviše sposobnosti za to imaju; ja moram da vam kažem da i ako je sve ovo što je zakonom predviđeno u opštem i narodnom interesu, da smo imali kritiku, koju su u formi jednog memoranduma i jednog zahteva uputili svima poslanicima kao i ovom nadležnom Odboru geometri i građevinari. Oni su u tom svom pismenom zahtevu tražili da se izjednače sa inženjerima, koji su, kao što rekoh, najkvalifikovaniji da sve ove poslove vrše od kojih zavise mnoga krupna pitanja, i uredjenje varoši i prometa nepokretnih dobara itd.

Mi smo ceo ovaj posao u Odboru prilikom izrade ovog zakonskog predloga raspravili u prisustvu gospodina Ministra građevina, koji je stalno bio sa nama, a takode smo taj posao radili i sa ekspertima i Ministarstva građevina, i Ministarstva finansija, i Ministarstva šuma i rudnika, i Ministarstva trgovine i industrije. Sa svima njima mi smo taj posao radili i sve zakone, koji su u vezi sa ovim, a koji bi bili dovedeni u pitanje u pojedinim delovima od projekta, sve smo mi to nivelirali i mi danas u ovoj redakciji zakonskoj imamo takvu situaciju, gospodo

narodni poslanici, da je jedan posao odnosno grupa tih poslova poverena ljudima koji najveću spremu i sposobnost imaju da taj posao vrše, a s druge strane, mi nismo povredili ničije pravo. Čak u tom zakonskom predlogu izrično stoji u § 16 stav 1 tačka a) da sva prava, koja su naši majstori i građevinari imali po Zakonu o radnjama, ostaju i dalje i ne samo da se to rezerviše u § 16 st. 2, nego i u § 125 st. 2 to predlog ponavlja i mogu da vam kažem da naši majstori i građevinari ničim nisu povređeni u vršenju svoga posla i prava, koja su imali po sadašnjem Zakonu o radnjama. Što se tiče naših geometara, koji su isto tako digli svoj glas protivu ovoga predloga zakona o ovlašćenim inženjerima, mogu da vas obavestim da smo mi taj njihov zahtev zajedno sa g. Ministrom i svima ekspertima proučili i uneli odredbe, koje rezervišu i čuvaju njihova stečena prava. Kao što vidite tu je udarena jedna granica i svaki koji je obavljao geometarske poslove, a koji je položio ispit i već stekao pravo na vršenje toga posla, može taj posao i dalje da vrši, ali u budućnosti mora da se taj posao poveri onima koji su i najsposobniji i najstručniji, jer to diktuje javni interes.

Eto gospodo, tako smo mi ceo ovaj posao obavili u punoj jednodušnosti i ja, završavajući svoju uvodnu reč, želim da se ova jednodušnost prenese i na celu Skupštinu pa ćemo tako lepo i ceo ovaj posao završiti. (Odobranje).

Gospodo, izveštaj Odbora koji sadrži te izmene glasi ovako:

„NARODNOJ SKUPŠTINI,

Odbor za proučavanje predloga Zakona o ovlašćenim inženjerima, na svojim sednicama svestrano je proučio upućeni mu zakonski predlog i u toku rada učinio je sledeće izmene i dopune:

U § 3 stav 1 u t. 3 mesto „službenim” stavlja se „državnim”, u istom paragrafu dodaje se nov stav 3 koji glasi:

„Za geodetsku struku mogu dobiti ovlašćenje i ona lica koja su do stupanja na snagu ovog Zakona svršila geodetski otsek (tečaj) sa završnim ispitom na nekoj Visokoj tehničkoj školi ili Univerzitetu”.

Stav 3 postaje stav 4.

U § 4 na kraju t. 2 mesto tačke stavlja se zapeta i dodaje se „ili u stalnoj službi vodnih zadruga”.

U § 6 stav 1 drugi red posle reči „program” umeću se reči „i uslove”. U stavu 2 četvrti red mesto „dovoljno” stavlja se „dovoljnu”. Na kraju istog stava brišu se reči „čija je odluka izvršna”, a u drugom redu istog stava mesto „Inžinjerska” stavlja se „Inženjerska”.

§ 8 menja se i glasi: „Podnetu molbu za ovlašćenje Odbor komore proučava i sa svojim mišljenjem dostavlja nadležnom Ministru najdalje u roku od mesec dana”.

§ 9 menja se i glasi:

„(1) Za izdavanje dekreta o ovlašćenju i nadzor nad poslovanjem ovlašćenih inženjera nadležni su:

1) za građevinske inženjere, inženjere za arhitekturu, kulturno-tehničke, geodetsko-kulturno-tehničke, mašinske, brodarske i elektrotehničke inženjere Ministar građevina;

2) za inženjere agronome Ministar poljoprivrede;

3) za rudarske, rudarsko-meračke, topioničke i šumarske inženjere Ministar šuma i rudnika;

4) za inženjere za tehničku hemiju i tehnologiju Ministar trgovine i industrije;

5) za inženjere geodete i građevinske, kulturno-tehničke i geodesko-kulturno-tehničke inženjere u koliko obavljaju geodetsko-geometarsku praksu Ministar finansija.

(2) U dekretu ima se naznačiti da ovlašćenje vredi za obavljanje prakse na celoj teritoriji Kraljevine, ali samo za struku ili struke za koje molilac ima potrebne uslove, sa naznakom za koju vrstu poslova iz § 16 ovoga Zakona (§ 5 stav 3).”

U § 14 stav 1 prvi red posle reči „inženjere” umeće se „izuzev onih koji su u državnoj ili samoupravnoj službi ili u službi vodnih zadruga”, u stavu trećem treći red mesto reči „ovlašćenje” stavlja se „odobrenje za vršenje dužnosti”.

§ 15 menja se i glasi: „Kad ovlašćeni inženjer dobije ovlašćenje i ispuni ostale uslove propisane ovim Zakonom, ima pravo na teritoriji Kraljevine Jugoslavije a u svojoj struci:

1 — da samostalno u svima poslovima stručno tehničke prirode zastupa stranke i bude savetnik ili ekspert stranaka, vlasti i sudova;

2 — da samostalno projektuje, preispituje, vodi i izvršuje sve tehničke i tehničko-ekonomske radove;

3 — da kao odgovorni poslovoda trgovačkog društva ma kog oblika ili suvlasnik istoga, izvršuje za dotično preduzeće sve tehničke i tehničko-ekonomske radove.”

U § 16 u drugom redu mesto reči „ili kao odgovorne poslovode” stavlja se „(tač. 1, 2 i 4 ovog paragrafa), kao tehnički upravitelji (tač. 3 ovog paragrafa) ili kao odgovorni poslovode (tač. 4 ovog paragrafa)”. U tač. 1 istog paragrafa u sedmom redu mesto reči „obračune i procene” stavlja se „obračune; procene svih vrsti; pretprocene u cilju osiguranja uopšte;” u istoj tački pod a) peti red mesto „st. 1” stavlja se „st. 2”, pod b) u prvom redu posle reči „tehnološka” umeće se reč „postrojenja”, a u trećem redu mesto „kalorija na” stavlja se „kCal”, a pod g) u drugom redu mesto reči „rudarske svrhe u vezi sa postojećim rudarskim zakonom” stavlja se „rudarske i topioničke svrhe shodno odredbama Rudarskog zakona”.

U tač. 3 u četvrtom redu mesto cifre „260.000” stavlja se „350.000”, u četvrtom redu posle reči „obliku” dodaju se reči „kao i postrojenjima sa manjom energijom ako to na predlog Saveza inženjerskih komora odluči Ministar trgovine i industrije u ineresu lične i imovne bezbednosti građana”, u sedmom redu mesto „mašinskim i većim brodogradilištima” stavlja se „brodogradilištima industrijskog karaktera”, u devetom redu mesto „100 radnika” stavlja se „150” radnika prosečno”.

U tač. 4 pod a) u četvrtom redu mesto „st. 1” stavlja se „st. 2”, a pod b) mesto „65.000” stavlja se „85.000”.

Kod § 18 u stavu drugom četvrti i peti red reči „poslove ovlašćenog inženjera” zamenjuju se rečju „poslovanje”; na kraju istog stava mesto tačke meće se zapeta i dodaje se „ali samo kao saradnicima domaćih ovlašćenih inženjera”.

Na kraju stava 3 dodaje se „Odobrenje će se izdavati u sporazumu sa Ministarstvom trgovine i industrije kad je u pitanju tehnički upravitelj (§ 16

tač. 3 ovoga Zakona) kod preduzeća iz § 60 stav 4 Zakona o radnjama”.

U stavu 5 drugi red mesto „zgrade” stavlja se „gradevine”, u istom redu mesto reči „bez izuzetka” stavlja se „odnosnih struka”.

§ 20 menja se i glasi:

„(1) Ako trgovačka društva ma kog oblika steknu pravo na obavljanje građevinskih, elektro-tehničkih ili mašinskih radnji, u obimu koji po ovom Zakonu spada u isključivi delokrug ovlašćenih inženjera, moraju za poslovođu u smislu § 17 Zakona o radnjama imati ovlašćenog inženjera odnosno struke koji u ovom slučaju za te poslove snosi odgovornost po ovom Zakonu.

(2) Ovlašćeni inženjer dok je poslovođa u smislu § 17 Zakona o radnjama ili tehnički upravitelj u smislu § 16 tač. 3 ovog Zakona, ne može samostalno obavljati praksu.

(3) Ovlašćeni inženjer može biti poslovođa u smislu § 17 Zakona o radnjama ili tehnički upravitelj u smislu § 16 tač. 3 ovoga Zakona samo u jednom preduzeću. O izuzetcima rešava nadležni Ministar po saslušanju Inženjerske komore.

(4) Postavljanjem ovlašćenog inženjera za tehničkog upravitelja po tač. 3 § 16 ovog Zakona, rudarsko-topionička preduzeća ne oslobadaju se obaveze da postave odgovorne tehničke upravnike u pojedinim granama svoga preduzeća ako ta obaveza postoji ili nastane po odredbama rudarskog zakona i na osnovu njega donetih propisa odnosno naređenja od strane nadležne rudarske vlasti.

Ovi odgovorni tehnički upravnici ne moraju biti ovlašćeni inženjeri, ali moraju ispunjavati uslove, koje predviđa Rudarski zakon i na osnovu njega doneti propisi, te nose odgovornost po tome zakonu.”

U § 21 stav 1 treći red posle reči „samostalno” stavlja se zapeta i dodaje se „ako tehnički upravitelj”, u stavu 2 drugi red posle reči „poslovođe” dodaju se reči „i tehničke upravitelje”.

U § 23 stav 3 drugi red posle reči „vlastima” dodaje se „na odobrenje”.

U § 35 stav 1 treći red posle reči „drugih” stavlja se „trajnih”.

§ 37 menja se i glasi:

(1) Kaznice se novčano do 3.000 dinara:

Ko se javno ili u protivpravnom cilju lažno izdaje za ovlašćenog inženjera ili ko putem oglasa ili ponude ma koje vrste teži da bespravno pribavi poslove iz isključivog delokruga ovlašćenih inženjera, ako time nije učinio teže krivično delo.

(2) Kaznice se novčano do 6.000 dinara:

Ko neovlašćeno izvršuje kakvu radnju iz isključivog delokruga ovlašćenih inženjera ako time nije učinio teže krivično delo.

(3) Ove kazne izriču Sreski sudovi po odredbama Zakona o sudskom krivičnom postupku. Krivičan postupak za dela po ovom paragrafu može se povesti pred Sreskim sudovima samo na predlog Državnog tužioca ili Inženjerskih komora koje u tom slučaju imaju sva prava tužioca.

(4) U slučaju nenaplativosti novčana kazna pretvara se u kaznu zatvora prema odredbama Krivičnog zakonika.”

§ 38 menja se i glasi:

„Državni ili samoupravni službenici ne smeju uzimati u postupak projekte ili pismene sastave iz isključivog delokruga ovlašćenih inženjera koji su

radeni od neovlašćenih lica ili koji nemaju oznake iz § 24 ovog Zakona.”

U § 39 u drugom redu odozdo stava 1 posle reči „području” umeće se „Inženjerske komore u svome naslovu nose državni grb”.

Na kraju stava 2 posle reči „sedišta” mesto tačke stavlja se zapeta i dodaje se „bliže odredbe o organizaciji i radu Komora, kao i odredbe o pravima i dužnostima komorskih nameštenika, određiće se Pravilnicima i Poslovniceima koje donese svaka Komora a odobrava Ministar građevina”.

Na kraju stava 3 mesto tačke stavlja se zapeta i dodaje se „i mora plaćati članarinu čiju visinu određuje za svaku godinu skupština komore”.

U § 40 u početku stava 1 mesto „Zadatak Inženjerskih komora je”, stavlja se „Zadatak je Inženjerskih komora:”

U stavu 2 u prvom i četvrtom redu posle reči „pod” dodaju se „vrhovnim”.

Stav 3 menja se i glasi:

„U obimu nadležnosti Komora uopšte, Inženjerske komore su jedino nadležne za ovlašćene inženjere u celokupnom njihovom poslovanju po ovom Zakonu”.

§ 41 dobija nov stav 2 koji glasi:

„Bliže odredbe o organizaciji i radu Saveza inženjerskih komora kao i odredbe o pravima i dužnostima nameštenika Saveza, određiće se Pravilnikom i Poslovnikom, koji donosi Savez inženjerskih komora a odobrava Ministar građevina.”, a dosadašnji § 41 postaje stav 1 §-a 41.

§ 43 menja se i glasi:

(1) Skupština komora sastaju se redovno jedanput godišnje najdalje do kraja meseca marta. One se po potrebi sazivaju i u vanredni saziv, a moraju se sazvati kad to pismeno zatraži jedna trećina članova i to u roku od mesec dana po učinjenom zahtevu.

(2) Skupštinama predsedavaju predsednici odbora komora ili njihovi zamenici. Ostala časništva potrebna za rad skupština biraju same skupštine.”

U § 44 stav 2 menja se i glasi:

„Skupština donosi odluke većinom glasova prisutnih članova. Predsednik učestvuje u glasanju samo kod jednake podele glasova.”

U § 47 stav 3 menja se i glasi:

„Ko bez dovoljnog razloga zanemaruje dužnosti člana odbora ili zamenika, kažnjava se novčano od 500 do 1.000 dinara i gubitkom aktivnog i pasivnog prava izbora u Komori. Veličinu kazne i trajanje gubitka biračkog prava određuje Odbor komore. Protiv ove odluke može se podneti žalba skupštini Komore. Novčana kazna pripada fondu za pomoć i penziju po § 65 ovog Zakona a do njegovog osnivanja postojećim Potpornim fondovima pri Inženjerskim komorama. Na osnovu odluke o novčanoj kazni može se tražiti njeno izvršenje preko nadležne izvršne vlasti.”

U § 51 u petom redu stava 1 posle reči „ovlašćeni” dodaju se „ili državnih i samoupravnih”.

U § 52 u stavu 2 na kraju tač. 4 mesto tačke stavlja se zapeta i dodaje se „i poslova koje mu poveri Odbor iz svoje nadležnosti u smislu stava 2 § 54 ovog Zakona.”

U § 53 u tač. 4 reč „imenuje” zamenjuje se rečju „bira”.

U § 54 u stavu 1 na kraju tač. 8 briše se „Na osnovu izvoda iz ovakvih odluka može se tražiti izvršenje kod nadležne vlasti“;

U tač. 15 u trećem redu brišu se reči „izvoda iz“, a u četvrtom redu iste tačke mesto „vlasti“ stavlja se „izvršnih vlasti“.

U istom paragrafu dodaju se stavovi 2 i 3 koji glase:

„(2) Odbor komore može izvesne poslove iz svoje nadležnosti preneti na predsednike komora.

(3) Za izvršenje celokupnog administrativnog poslovanja postoji kod inženjerskih komora sekretarijat, čiji rad nadzire i vodi predsednik komore. Bliže odredbe propisaće komora pravilnikom.“

U § 55 u četvrtom redu mesto „nadležnom odobrenju“ stavlja se „odobrenju odbora“.

U § 56 prva rečenica menja se i glasi: „Žalbi protiv odluka odbora komore ima mesta u koliko to dopušta ovaj Zakon.“ U drugom redu istog paragrafa posle reči „izjavljuje“ dodaje se „nadležnom Ministru“.

Na kraju paragrafa 58 dodaje se „Odbor Saveza inženjerskih komora može izvesne poslove iz svoje nadležnosti preneti na predsedništvo Saveza.“

U § 66 u stavu 4 u trećem redu posle reči „skupštine“ dodaje se „Odluke skupštine su izvršne ako protivu njih nema žalbe ili prigovora izaslanika“.

Na kraju istog stava briše se tačka i dodaje se „u pogledu odluka protiv kojih je podneta žalba ili prigovor izaslanika“.

U § 67 u stavu 2 prvi red briše se reč „disciplinski“.

U § 68 prvi red mesto „Kazne za neurednost su“ stavlja se „Kazne su za neurednost“.

U § 70 u prvom redu mesto „Disciplinske kazne su“ stavlja se „Disciplinske su kazne“.

U § 75 na kraju stava 1 reči „disciplinski tužilac“ zamenjuje se „tužilac Komore“.

U § 76 stav 1 menja se i glasi: „Tužilac komore sudeluje pri istrazi ili pretresu (raspravi), podiže i zastupa tužbu, čini potrebne predloge i u svemu postupka po odredbama ovog Zakona“.

U § 77 u stavu 2 u drugom redu reč „izvršno“ zamenjuje se „pravosnažnom“. U istom redu mesto „krivični“ stavlja se „krivično“.

U § 78 u stavu 1 drugi red mesto „učestvovati član Inženjerskog“ savlja se „učestvovati kao član disciplinskog zbora ili tužilac Komore član.“

U § 80 u četvrtom redu mesto reči „krivičnom sudskom“ stavlja se „sudskom krivičnom“.

U § 83 na kraju st. 3 mesto „čije se više izuzeće ne može tražiti“ stavlja se „čije se izuzeće ne može više tražiti“.

U § 84 u trećem redu mesto reči „krivična istraga, podigne tužba“, stavlja se „krivični postupak, podigne optužnica“.

U § 86 u stavu 2 mesto reči „ovo krivično sudenje (postupak)“ stavlja se „ovaj krivični postupak“.

U § 99 u stavu 2 t. 4 menja se i glasi: „lice koje se pojavljuje kao oštećena strana“. Tačka 5 istoga stava briše se.

U § 101 u stavu 3 mesto reči „krivičnog sudskog postupka“ stavlja se „Zakona o sudskom krivičnom postupku“.

U 6 stavu treći red posle reči „veća“ stavlja se tačka i brišu se reči „bez poziva stranaka i svedoka“, a dodaje se sledeća rečenica: „Ako okrivljena stranka

traži da bude pozvana na raspravu odrediće se usmena rasprava“.

U § 103 u petom redu brišu se reči „izvoda iz“; a u šestom redu posle reči „nadležne“ dodaje se „izvršne“.

U § 106 u drugom redu reč „izvršna“ zamenjuje se rečju „pravomoćna“.

U § 114 u stavu 2 u šestom redu mesto „izabranih“ stavlja se „izbranih“.

U § 116 stav 2 briše se.

§ 118 menja se i glasi:

„Stupanjem u život ovog zakona prestaju važiti: Privremene uredbe o ovlašćenim inženjerima i arhitektima i o osnivanju Inženjerskih komora u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca od 8 oktobra 1924 god.; Naredba državnog Ministarstva Br. 36413 od 11 decembra 1860 g.; Zakon o Inženjerskim komorama od 2 januara 1913 godine; L. D. Z. br. 13; Naredba Ministarstva javnih radova o civilnim tehničarima od 7 maja 1913 god. L. D. Z. br. 77; Naredba Ministarstva javnih radova glede osnivanja Inženjerske komore za Dalmaciju, Istru, Kranjsku, Goricu i Gradišku od 14 maja 1913 god.; L. D. Z. br. 87; Naredba Deželne vlade za Sloveniju od 12 avgusta 1919 god. o osnivanju Inženjerske komore u Ljubljani; Naredba bana Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 31 marta 1911 br. III/S 1070, kojom se uređuje delokrug civilnih tehnika i postupak glede njihovog ovlašćivanja; Naredba Hrv. Slav. Dalm. zemaljske vlade, odela za unutarnje poslove od 24 novembra 1913 g., br. 80161, kojom se osniva poseban dnevnik globa civilnih tehničara; cirkular mađarskog Kralj. Ministra poljoprivrede, industrije i trgovine br. 46188/1884, § 8 koji propisuje osposobljenje za obavljanje graditeljskog zanata, kao i svi ostali zakonski propisi u koliko su mu protivni.“

§ 120 menja se i glasi:

(1) Ovlašćeni inženjeri stiču sva prava na obavljanje poslova iz §§ 15 i 16 ovog Zakona na osnovu ovlašćenja dobivenog po ovom Zakonu. Za obavljanje građevinskih, elektrotehničkih i mašinskih radnji oni nisu dužni pribavljati ovlašćenja od opštih upravnih vlasti prvog stepena već su obavezni te svoje radnje navedenim vlastima samo prijavljivati u duplikatu radi evidencije. Potvrda o izvršenoj prijavi služice kao podloga za protokolaciju firme u smislu trgovačkog zakona a potvrdu prijave na podnetom duplikatu dostavljaće opšte upravne vlasti nadležnoj Inženjerskoj komori.

(2) Ovlašćeni inženjeri nisu takode obavezni stupati u prinudna udruženja propisana Zakonom o radnjama niti su obavezni ovakva udruženja posebno osnivati.“

U § 121 stav 1 menja se i glasi: „Ministar građevina u sporazumu sa nadležnim Ministrima a po saslušanju Saveza inženjerskih komora doneće u roku od godinu dana po stupanju na snagu ovog Zakona potrebne Pravilnike i Poslovnike.“

U § 123 u drugom redu posle reči „Zakona“ dodaje se reči „po propisima Privremene uredbe o ovlašćenim inženjerima i arhitektima od 8 oktobra 1924 godine“.

U § 124 na kraju dodaje se „Nadležna komora ceni valjanost dokaza“.

§ 125 menja se i glasi:

„(1) Ostaju i nadalje u važnosti sva stečena prava priznata Zakonom o radnjama od 5 novembra

1931 godine, Pravilnicima i Uredbama donetim na osnovu tog Zakona i Uredbom Ministarskog Saveta II Br. 22044 od 12 juna 1936 god.

(²) Projektovanje objekata navedenih u § 16 tač. 1 pod a) i izvršavanje (građenje) objekata navedenih u § 16 tač. 4 pod a) mogu vršiti lica kojima to pravo pripada po Zakonu o radnjama od 5 novembra 1931 godine, ali pod uslovima i na način predviđen tim Zakonom i Pravilnikom, o obimu i razgraničenju građevinskih radnji Br. 9532 od 16 marta 1936 god. i Uredbom o obimu i razgraničenju elektrotehničkih radnja br. 9531 od 16 marta 1936 god. donetim na osnovu § 49 i § 59 Zakona o radnjama i Uredbom o obimu rada građevinskih radnja osnovanih pre stupanja na snagu Zakona o radnjama od 5 novembra 1931 god. II br. 22044 od 12 juna 1936 god.

(³) Ovim Zakonom takode se ni u koliko ne nište prava geometara stečena do stupanja na snagu ovog Zakona po Uredbi o ovlašćenju za izvođenje javnih geodetsko-geometarskih radova i o uslovima sticanja tog ovlašćenja br. 1100/V od 15 januara 1932 god.

(⁴) U pojedinim slučajevima a u nedostatku ovlašćenih inženjera izvesnih struka i pripravnika iz § 14 stav 3 ovoga Zakona, tehničko upravljanje u smislu § 16 tač. 3, može po saslušanju komora nadležni Ministar dozvoliti i ovlašćenim inženjerima tih struka, koji praksu samostalno obavljaju a da time ne gube pravo samostalne prakse po § 20 ovoga Zakona.

(⁵) Banske uprave dužne su dostaviti Inženjerskim komorama na njihov zahtev, podatke o registrovanim radnjama osnovanim pre stupanja na snagu Z. o. r. od 5 novembra 1931 god. kao i o izdatim novim ovlašćenjima za obavljanje građevinskih i elektro-tehničkih radnji čiji su imaooci, suvlasnici i stručne poslovođe ovlašćeni inženjeri."

Usvojen je § 126 (nov) koji glasi:

„Ministar građevina u sporazumu sa Ministrom prosvete a po saslušanju Saveza inženjerskih komora propisaće pravilnikom delokrug apsolutenata umetničkih akademija arhitektonske struke."

Usvojen je § 127 (nov) koji glasi:

„Projektovanjem hemijsko i mehaničko tehnološkim postrojenjima ispod granice navedene u § 16 tač. 1 pod b); upravljanjem u tehničkom smislu navedenim postrojenjima u § 16 tač. 3 i izvršenjem mašinsko industrijskih postrojenja ispod granice navedene u § 16 tač. 4 pod b) mogu se baviti samo ona lica koja ispune uslove koje će propisati Ministar trgovine i industrije u sporazumu sa Ministrom građevina."

§ 126 zakonskog predloga postaje § 128.

Odboru je čast predložiti Narodnoj skupštini Predlog Zakona o ovlašćenim inženjerima sa gornjim izmenama i dopunama da ga izvoli u celosti usvojiti.

Za izvestioce su izabrani g. g. Borivoje Đurić, Nikola Kabalin i Svetozar Tasić.

12 marta 1937 god.
Beograd

Pretsednik Odbora,

Inž. Svet. Sv. Stanković, s. r.

Sekretar,

Inž. Aćim Popović, s. r.

Članovi:

Petar Bogavac, s. r.; inž. Ivan Šakić, s. r.; Dr. Fran Šemrov, s. r.; inž. Nikola Kabalin, s. r.; Borivoje

Đurić, s. r.; Risto Grdić, s. r.; Svetozar Tasić, s. r.; Ivan Mohorić, s. r.; Dr. Časlav Nikitović, s. r.; Inž. Franjo Horvat, s. r.; Stojadin Dimitrijević, s. r.; Dušan Antonijević, s. r.; Dr. Gavro Santo, s. r.; Dr. Milovan Pinterović, s. r."

Gospodo, to je izveštaj Odbora koji sam vam sada pročitao. (Odobrovanje).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč Ministar građevina g. dr. Marko Kožul.

Ministar građevina dr. Marko Kožul: Gospodo narodni poslanici, inženjerske komore osnovane su u našoj zemlji godine 1924 i u toku od 12 godina radile su na osnovu privremenih uredaba koje su se u toj dugogodišnjoj praksi pokazale kao nedovoljne. Od 300 ovlašćenih inženjera, koliko ih je u inženjerskim komorama bilo prilikom osnivanja, njihov broj je porastao na blizu 800, što je moralo uticati na odluku, da se toj organizaciji mora posvetiti veća pažnja i da se na osnovu dugogodišnjeg iskustva izmene i dopune zakonski propisi na kojima ta organizacija počivaju.

Kao i sve nove ustanove i inženjerske su komore u početku svoga rada morale stvarati sebi mesto. Često se na njih gledalo sa nepoverenjem a i sami njihovi članovi ponekad, usled strogoga nadzora koje su komore nad njima vršile, nisu uvek rado gledali tu svoju ustanovu. Vremenom i stabilizovanjem prilika inženjerske su komore sve više zadobijale ugled i postajale neophodna ustanova.

Poslednjih nekoliko godina postojanja inženjerskih komora naročito dokazuju da su ove organizacije sposobne da utiču na podizanje stručnog i moralnog nivoa ovlašćenih inženjera kao i da budu korisan saradnik i savetodavac državnoj upravi na unapređenju tehničke delatnosti. Blagodareći praktičnom duhu i visokom stupnju obrazovanosti njenih članova, inženjerske komore sve više postaju korisna pomoćna organizacija državnoj upravi pri rešavanju raznih tehničkih i privrednih pitanja.

Radi toga Ministarstvo građevina našlo se pobudeno, da u dodiru sa samim komorama proceni dosadanje odredbe pomenutih Uredaba i da u upoređenju sa dosadanjim iskustvom oceni što bi trebalo uraditi, da ove ustanove još bolje funkcionišu. Dosadanje uredbe, stvorene u vremenu kada nije bilo nikakvog iskustva o ovakvim organizacijama, nisu bile ni dovoljne ni dovoljno jasne za sve slučajeve koji su se u radu Komora pokazivali. Prema tome i cilj predloga ovoga zakona jeste, da na bazi onoga što već postoji, stvori nove jasne zakonske propise, korigirajući i dopunjujući pri tom postojeće uredbe iz osnova.

Pri izradi predloga ovoga zakona težilo se na prvom mestu da se stvore propisi koji bi delovanje privatnih inženjera podigli na dostojnu visinu, a da se neispravan i nemarljiv rad onemogućiti. U tom cilju sankcije protiv neispravnog i nemarljivog rada ovlašćenih inženjera vrlo su oštre.

Dalje se težilo da se projektovanje i izvođenje onih najtežih i najkomplikovanijih inženjerskih radova, koji se i danas u glavnom izvršuju od strane inženjera, u javnom interesu izdvoje u isključivi delokrug ovlašćenih inženjera.

Organizacija inženjerskih komora sa neznatnim praktičnim izmenama ostala je ista kao i do sada. Kako pak rad ovlašćenih inženjera delom potpada i pod Zakon o radnjama, to će inženjerske komore u

buduće potpadati i pod Miniistarstvo trgovine i industrije.

Cilj predloga ovoga zakona je, da potvrdi i bolje uredi jedno stanje već stvoreno zakonskim Uredbama, i da, dajući nove propise na osnovu iskustva, pruži staležu ovlašćenih inženjera čvrstu osnovu za dalji što solidniji razvoj. Stvaranjem solidnog staleža ovlašćenih inženjera vremenom će se znatno rasteretiti državna tehnička služba i time olakšati i zadatci Vrhovne državne uprave.

2) Predloženi zakon ima nadalje cilj, da organizuje inženjerske komore i ovlašćene inženjere na taj način da omogući ovim organizacijama da odgovore onim zadatcima koje im razvoj tehničke delatnosti sve više nameće.

3) Kao što je poznato, u našoj je zemlji napušten princip potpune slobode rada, a naročito je napušten princip slobode obavljanja projektanskog i preduzimačkog rada u građevinarstvu i elektrotehnici. U izvesnim radnjama otišlo se u pogledu ograničenja i razgraničenja i do apsurdna. I ako ovakva podela može izgledati nepotrebna i preterana, ne može se to isto reći za razgraničenje projektovanja i izvođenja tehničkih objekata, jer pri ovim poslednjim radovima dolazi u pitanje javni interes koji nalaže da se ti poslovi poveru i dozvole samo onim licima koja svojom teorijskom i praktičnom spremom pružaju garancije da će javni interesi biti zaštićeni do maksimuma.

4) U toku dvanaestogodišnjeg rada inženjerskih komora pokazali su se mnogi nedostaci kako u organizaciji same ustanove, tako i u pravima i dužnostima samih ovlašćenih inženjera. Pokazalo se da su nedovoljne odredbe postojećih Uredaba i da je gotovo nemoguć rad na bazi njihovoj. Uprave komora su suviše glomazne (u Beogradskoj komori Uprava broji 37 članova); Komore ne mogu da naplate od svojih članova doprinose: disciplinski postupak je otežan usled velikog broja članova Uprave od kojih dve trećine sačinjavaju. Sud časti, tako da je kažnjavanje neispravnih članova gotovo nemoguće; nije predviđen stalni izabrani sud, koji je za rešavanje tehničkih sporova neophodan; pitanje penzionog osiguranja članova takođe nije bilo predviđeno itd.

5) Najgore je pak bilo to, što postojeće Uredbe nisu odredile jasno prava i dužnosti raznih struka ovlašćenih inženjera. I dok je Zakon o radnjama ovo pitanje kako tako rešio, u pogledu građevinskih i elektrotehničkih radnji nikakvih zakonskih propisa nije bilo koji bi osigurali delokrug mašinskih, hemijskih, šumarskih, rudarskih i ostalih inženjera. Posledica tog nedostatka bila je ta, da prema popisu svih inženjerskih komora za 1937 godinu u celoj našoj Kraljevini ima svega 4 šumarska, 1 brodarski, 4 hemijska i 2 rudarska ovlašćena inženjera. I to ne zbog toga, što u privatnoj praksi ne bi bilo dovoljno inženjera ovih struka, već usled toga, što sticanjem ovlašćenja inženjeri tih struka ne stiču nikakva prava u odnosu na neovlašćene inženjere ili na niže tehničare, pa čak na t.zv. praktičare bez školske spreme.

6) Ostalo je da organizaciju Inženjerskih komora nose na svojim ledima građevinski, elektro-mašinski inženjeri i arhitekta, kojih je zasada bilo u najvećem broju u inženjerskim komorama. Ali i u tome je bilo velikih teškoća, jer je među njima bio relativno mali broj onih, koji su se u privatnoj praksi bavili isključivo projektovanjem. Velika većina njih

obavljaju privatnu inženjersku praksu istovremeno u dva vida, t.j. i kao projektanti i kao preduzimači, ili naizmenično vrstu svoje delatnosti menjaju prema mogućnostima i konjukturi. Usled toga, pošto je veliki broj članova inženjerskih komora morao prema odredbama Zakona o radnjama pripadati Zanatskim ili Trgovačko-obrtničkim komorama, to im je Inženjerska komora bila jedan teret više, koji su oni u toliko manje rado podnosili, u koliko su morali dolaziti do zaključka da ih Inženjerska komora ne može zaštititi u onom finansijski mnogo važnijem delu njihovog poslovanja, t.j. u njihovom preduzimačkom delovanju. S druge strane njihov uticaj u Zanatskim i Trgovačko-obrtničkim komorama bio je sveden na nulu, jer su se u tim organizacijama, brojno veoma moćnim, potpuno izgubili. Tako su oni došli do zaključka da njihove najbitnije interese treba da štite organizacije u kojima oni nemaju uticaja i koje ne poznaju dovoljno njihove potrebe i da im se, s druge strane, nametnulo održavanje jedne organizacije, koja bi, istina ovaj zadatak mogla uspešno da izvrši, ali koja im po zakonu u tom delu poslovanja nije nadležna.

7) Usled navedenih okolnosti Inženjerske komore su vegetirale sa veoma malim brojem članova, koji su tu organizaciju stvarno održavali, pa usled toga, razume se, nisu ni mogle u potpunosti odgovoriti svome zadatku: da se staraju o svima inženjerima svih struka u privatnoj praksi, niti da korisno posluže državi kao konzulenti po mnogobrojnim pitanjima tehničkog i tehničko-privrednog karaktera. U koliko su Inženjerske komore ipak i u tome smislu odgovorile svojim zadatcima, to je bilo, možemo reći, samo zahvaljujući velikoj vrednoći istrajnosti, i visokoj svesti vodećih članova u Inženjerskim komorama.

8) Osnovna ideja predloženog Zakona o ovlašćenim inženjerima jeste ta, da se državnim i samoupravnim telima ostavi staranje o inženjerima svih struka, koji se u njenoj službi nalaze, a da se sa druge strane formira organizacija koja će preuzeti celokupno staranje nad svima inženjerima svih struka, koji u našoj Kraljevini obavljaju privatno inženjersku praksu. Te organizacije bile bi Inženjerske komore, koje bi se u isto vreme starale i o interesima svih pripravnika za ovlašćenje inženjere, a služile bi i kao najkompetentnija konzultativna tela, kojima bi se za mišljenja obraćala državna i samoupravna tela po svima pitanjima tehničke i tehničko-ekonomske prirode.

9) Da bi ovakve organizacije bile u mogućnosti da stvarno odgovore postavljenim zadatcima, u zakonskom projektu je obraćena naročita pažnja tome, da se svima strukama ovlašćenih inženjera osigura izvestan isključivi delokrug koji im je potreban da se u praksi mogu održati, a koji odgovara potrebi stručne spreme radi zaštite javnih interesa. Kod građevinskih i elektrotehničkih radnji uzet je tačno onaj delokrug, koji je već određen Zakonom o radnjama od 1931 godine, povišen u korist lica srednjih tehničkih škola, tako da u tom pogledu Zakon o ovlašćenim inženjerima ne postavlja apsolutno nikakva nova ograničenja. Za ostale struke granice su određene u sporazumu sa nadležnim ministarstvima, imajući u vidu poglavito javne interese sigurnosti.

10) Jedna novina u određivanju isključivog delokruga jeste uvođenje obaveznog upravljanja u

tehničkom smislu od strane ovlašćenih inženjera odgovarajućih struka u industrijskim preduzećima.

Pri tome su izuzete industrije manjeg obima, a uzimanje ovlašćenih inženjera za tehničke poslove obavezno je tek za ona preduzeća koja proizvode i troše više od 350.000 KSA-sat energije. To odgovara granici od 300 kv., od koje i u Zakonu o radnjama nameće ovlašćenog inženjera za poslovanje preduzećima koja proizvode električnu energiju. Nije opravdano da se industriji za proizvodnju električne energije postavljaju zahtevi stručnog rukovanja, a da se ostaloj industriji, koja radi sa mašinskim ili električnim strojevima iste jačine, zahtev stručnog rukovanja ne postavlja, ma da je rukovanje takvim industrijama često mnogo komplikovanije i po javne interese opasnije.

Uvođenjem obaveze stručnog upravitelja, industriji se ustvari ne nameću nikakvi tereti, jer se u svakom preduzeću preko navedene granice nameće samo jedan ovlašćeni inženjer te na industriju pada teret da plati samo razliku između mesečne plate dosadanjeg stručnjaka i budućeg ovlašćenog inženjera u koliko to ne bude baš isto lice koje će za dalje vršenje svoje funkcije umeti da ispuni samo formalnosti oko sticanja ovlašćenja. Izdatak od nekoliko hiljada godišnje za veća industrijska preduzeća zaista ne pretstavlja nikakav teret, a u naknadu za taj teret industrija će u disciplinskom postupku inženjerskih komora naći zaštitu od neispravnog ili neumesnog poslovanja svoga tehničkog upravitelja. Najvažnije je pak to što će na način predviđen projektom Zakona o ovlašćenim inženjerima u sva naša veća industrijska preduzeća ući po jedan stručnjak, naš državljanin, čime će biti osiguran nesmetan rad te industrije i u onim slučajevima u kojima se jedino na naše državljanine moramo osloniti. Poznato je, naime, da se za sada u mnogim industrijama, a naročito u onim koje su u stranim rukama, nalaze na vodećim položajima inženjeri strani državljanini. U koliko im se nametne inženjer naš državljanin, oni ga često namerno ne uvode u suštinu posla da bi mogli opravdati zaposlenje stranaca koji postaju na taj način nezamenljivi. Na način predviđen projektom zakona o ovlašćenim inženjerima mi ćemo u vrlo kratkom roku dobiti veoma spreman kadar domaćih inženjera na vodećim položajima u industriji.

Važna karakteristika zakona o ovlašćenim inženjerima jeste i ta što je njime predviđeno da u inženjerskim komorama imaju biti učlanjeni svi oni koji imaju pravo na obavljanje privatne inženjerske prakse i da niko od njih ne mora pripadati nikakvoj drugoj organizaciji. Razlozi za ovo leže u činjenici da ovlašćenih inženjera uopšte nema malo i da inženjerske komore ne bi mogle odgovoriti svome zadatku ako bi se pojedine grupe bilo preduzimača bilo tehničkih upravitelja izdvajale iz ove organizacije. Opravdanost ove ideje vidi se u ostalom iz dosadanjeg izlaganja kome je vredno dodati još i sledeće:

Zakon o radnjama od 1931 godine pretstavlja jedan okvirni zakon koji je između ostalog utvrdio uslove pod kojima se mogu obavljati građevinske i elektrotehničke radnje. Pri tome je Zakon o radnjama predvideo kao posebnu kategoriju ovlašćenih inženjera. Uviđajući da inženjeri, pre nego što dobiju ovlašćenje od Ministarstva građevina, ispunjavaju čak i veće uslove od onih koje propisuje Zakon

o radnjama, predviđeno je da oni svoje radnje obavljaju na osnovu ovlašćenja Ministra građevina i da ih imaju samo prijavljivati opštim upravnim vlastima prvog stepena. Ova ideja je jasno izražena u § 55 Z. o. r. u kome se govori o radnjama elektro-mašinskim inženjera, ali je u definitivnoj redakciji § 40, u kome se govori o građevinskim radnjama ovlašćenih inženjera, dodato: „Dobiju ovlašćenje”, što je stvorilo nejasnost. Ovu pak nejasnost uklonilo je Ministarstvo trgovine i industrije izdatim uputstvima br. 34020 od 2 oktobra 1934 godine a na osnovu § 460 Zakona o radnjama. Tim uputstvima jasno je precizirano da ovlašćeni inženjeri stiču svoje pravo na obavljanje radnji samo na osnovu svoga ovlašćenja dobivenog od Ministra građevina i da prijava opštoj upravnoj vlasti ima samo deklaratoran a ne konstruktivan karakter. Logična posledica stvarno postojećeg stanja jeste ta da ovlašćene inženjere treba predloženim specijalnim zakonom izvući iz opšteg okvirnog Zakona o radnjama koji je postavio principe ograničenja i stručne spreme. Odnos ovlašćenih inženjera prema Zakonu o radnjama utvrđen je u sporazumu sa Ministarstvom trgovine i industrije u izmenjenom paragrafu 120 predložene zakonske osnove, što je definitivno rasčistilo pojmove o karakteru inženjerskih komora i pripadnosti ovlašćenih inženjera.

Pored navedene dve najkarakterističnije odlike projekta Zakona o ovlašćenim inženjerima, on sadrži dobro prostudirane: a) odredbe o organizaciji samih komora, b) o disciplinskom postupku, c) o izbranom sudu, d) o penzionom fondu i e) o vrhovnom nadzoru svih Ministarstava pod čiju nadležnost dolaze pojedine struke ovlašćenih inženjera.

Ponovnom studijom predloženog zakonskog projekta, a na osnovu primedaba Ministarstva pravde i Ministarstva unutrašnjih poslova, učinjene su i poslednje popravke, tako da se može smelo tvrditi da je taj zakonski projekat najtemeljnije proučen i popravljen, i da se može smatrati da će ozakonjenjem i stupanjem u život biti definitivno i potpuno dobro rešeno pitanje obavljanja inženjerske prakse u našoj zemlji.

Na osnovu svega izloženog molim Narodnu skupštinu da ovaj zakonski projekat usvoji. (Odobranje i pljeskanje).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. dr. Milovan Pinterović da govori u ime grupe Narodnog radnog kluba.

Dr. Milovan Pinterović: Gospodo narodni poslanici, možda će po kojega od vas iznenaditi što ja, advokat, uzimam riječ prilikom pretresa Zakona o ovlašćenim inženjerima. Po struci svojoj ja odista nemam gotovo nikakve veze sa inženjerima. Ali, sa socijalnog gledišta smatram da inženjerija i advokatura imaju ne samo dodirnih tačaka nego, šta više, da one obe, kao zanimanje, profesije, spadaju u isti red i da su po svojoj školskoj kvalifikaciji, po položaju u građanskom društvu, i po ekonomsko-političkim interesima potpuno srodni.

Ja ne uzimam dakle riječ u ovoj raspravi radi veze koju imaju ova zakonska osnova sa tehničkom stranom naše narodne privrede, nego radi važnosti koju imaju za naše narodno društvo i za njegovu pravilnu izgradnju svaka ona zakonska osnova koja nekom građanskom staležu opredeljuje mesto u narodnom društvu i u narodnoj privredi.

Ovako posmatrana, ova zakonska osnova nema nikakve veze sa krupnim pitanjem, da li smo mi jedan ili tri naroda, šta više nema i ne sme da ima veze ni sa pitanjem, da li je ova Kraljevska vlada odista demokratska ili se samo takvim ruhom ogrće. Zagovarajući pravilno uređenje važnog pitanja ovlaštenih inženjera, nikoji od gospode poslanika ne može doći u sumnju da je napustio svoj načelni politički stav prema Vladi, i ja vas molim da tako shvatite i moja izlaganja.

Gospodo narodni poslanici, ova zakonska osnova jedna je od onih rijetkih koje ne idu za demagoškim ciljevima. Cio društveni red naših sugrađana, koje ova osnova obuhvata, pretstavlja tek nekoliko stotina ljudi. Oni ne broje kao glasači. Ali broje i brojiće kao kvasac koji može dati i dobar i loš hlebac. Oni pripadaju građanskom ili tako zvanom srednjem staležu i po mjestu svoga življenja, po vrsti svoga rada i po načinu sticanja, pa i po svojoj duševnoj formaciji. Oni su sastavni dio stanovništva gradova, onih žarišta koja cijelom jednom narodu osvetljavaju put ka napretku.

Molim vas stoga da dozvolite meni, koji se bez ustezanja priznajem građaninom, purgarom ili, ako hoćete, buržujem, da sa nekoliko riječi i posve općenitih napomena istaknem važnost gradova ili bolje srednjeg staleža za naš kulturni napredak.

Teško je generalisanje kada je riječ o našim gradovima. Njihov nacionalni, društveni i privredni sastav neobično je raznolik. Kud i kamo veća je srodnost seljaka iz najudaljenijih krajeva naše zemlje, nego li, primjerice, gradskog stanovništva u Zemunu i Beogradu.

Gospodo narodni poslanici, kulturna historija zapadnih naroda, koje rado uzimamo za uzore, ukazuje na pobjedu građanske demokracije kao na najvažniji osnov savremene ljudske kulture. Građanstvo, po općem uverenju svijetu, omogućilo je svojim liberalističkim nazorima, svojom parolom jednakosti i pravice, nezapamćeni kulturni i privredni polet. Tekar „građanski režim“, da ga tako nazovem, podigao je široke slojeve na viši stepen prosvjete i života, učinio je svakom čovjeku pristupačnim svako znanje i svaki položaj. Tek taj poredak omogućio je da se moglo govoriti o narodnoj privredi i o narodnom društvu. Tek građanski poredak omogućio je obuhvatanje svih slojeva stanovništva jedne države u jedno zajedničko državno i privredno vrijeme, i tek građanstvo otvorilo je ventile seljačkim masama koje sada izbacuju pojedince u gradove gdje dolaze do naobrazbe, položaja i imetka.

Čini se da danas, bez obzira iz kojeg kraja dolazimo, svi mi možemo posve objektivno da priznamo jedno: u nas nema zdravog, moralno snažnog narodnog građanstva koje bi moglo odista preuzeti, kao vodeći društveni sloj, upravljanje sveukupnim javnim životom. Ne samo kulturni utjecaji nemački, talijanski, rumunski, grčki, arbanaški i cincarski na naše gradove i gradiće po svem prostranstvu naše zemlje, nego još više sam taj strani živalj prevaže u mnogima. Tek pomalo uspjevalo je i uspjeva, nadolaženje seljačkih sinova kao i solidnom asimilacijom inorodnih elemenata, za koje se pokazali naročito Hrvati veoma sposobni, da u po kojem gradu i gradiću dolazi do jačeg izražaja narodni osjećaj. Veoma je malo narodnih porodica koje od nekoliko generacija žive u gradu i koje su bile sposobne da

se tu održe, da dodu do solidnije imovinske podloge i do t. zv. građanskog ugleda.

I ovaj postepen i naporni rad, koji počiva isključivo na nastojanjima pojedinaca, ovaj rad oko potpune pobjede našega naroda u njegovim gradovima, nailazi i danas na veoma znatne zaprijeke.

Tu je prije svega strani kapital, kome u vlastitom interesu otvaramo granice, a koji ulazi u zemlju i plasira se u njoj preko gradova kao privrednih centara, preko gradskih posrednika, novčara i privrednika raznih struka. Taj strani kapital i danas još radije u našoj zemlji uposljuje stranca nego li domaćeg čoveka sa istom kvalifikacijom. Na tom polju bježe žestok pojedinačni boj, a pružala je našem svijetu i do sada državna vlast i naše zakonodavstvo pomoć i zaštitu. I osnova koja je pred nama vodi računa o tome da se domaći sinovi isključivo uposljuju u našoj zemlji i zato ova osnova za ovu nacionalnu borbu u privredi znači korak naprijed.

Nacionalizacija gradskog stanovništva i suzbijanje inorodnih elemenata nailazi još na jednu veliku ozbiljnu zaprijetku. Ogroman dio naših školovanih mladih ljudi, ne nalazeći mogućnost uposlenja u privredi, ulazi u javnu službu države ili samouprava. Ogroman broj javnih službenika sav od reda je Srbin, Hrvat ili Slovenac, dakle pretstavlja eminentno narodni dio našeg srednjeg staleža u zemlji. Taj, za napredak cijelog naroda toliko važni dio srednjega staleža, nalazi se u takvoj bijednoj situaciji, da mu je gotovo posvema oduzeta mogućnost da se na socijalnom terenu za društvenu prevlast bori po gradovima i gradićima sa nadmoćnim stranim elementom i utjecajem. Život u gradu stavlja na pojedinca u pogledu trošenja kud i kamo veće zahtjeve nego li na selu. Hoću baš to da istaknem, da ta razlika ne potječe samo otuda što u gradu čovjek mora da kupuje svaki lukac i jaje što ga na selu i najbednija kuća može da imađe bez izdavanja jedne pare, nego potječe ta razlika još i iz posve drugoga društvenoga saobraćaja. Na kojem god mjestu se sastajalo gradsko stanovništvo, staje to ili potrošnju neposrednu, kao u gostioni i kafani, ili mjesečne članarine, kao u raznim udruženjima i čitaonicama. Priredbe raznih društvenih ustanova postavljaju novčane zahtjeve na pojedince. Odišlo i obuča svih članova obitelji mora odgovarati sredini u kojoj se oni u građanskome društvu treba da kreću. I tu odista mi nismo postupili mudro. Jer, u mjesto da mi, nagradujući po punoj vrijednosti rad javnih službenika, omogućimo njima da sa svim članovima svojih porodica učestvuju najživlje u društvenom životu grada u kojem službuju, da u tom društvu zauzimaju prva i vodeća mjesta koja odgovaraju njihovoj inteligenciji, savjesnosti kojom vrše službu, i ugledu koji im pripada kao pretstavnicima naše državne vlasti, mi stalno suzujemo njihove prinadležnosti i primoravamo ove ljude da se kreću izključivo između svog ureda i svoga doma, doma u kome jedva podmiruju najnužnije potrebe, da izbegavaju gotovo svaki društveni saobraćaj, da im nedostaje mogućnost nabavke knjiga, sudjelovanja u prigodnim izletima i rasonodama najužih granica. Mi isključujemo sve te naše narodne ljude iz takozvagog društvenog života, isključujemo ih iz borbe protiv stranog elementa i kulturnog utjecaja. Naročito moram na ovom mjestu da istaknem da nas se veoma bolno mora primati što je socijalni utjecaj sudij-

skoga staleža na isti taj način sveden na najnižu mjeru, jednoga staleža koji je nosilac sveg i privrednog i društvenog poretka naše zemlje. I taj je stalež isključen iz društvenog života, otežano mu je i školovanje djece i širenje i jačanje opće nabrazbe. Ne može ni ovaj stalež da da punu svoju umnu snagu na dobro i napredak zemlje. Mi veoma dobro znademo, jer to opetovano čitamo i po udžbenicima, da su umni ljudi mišljenja da Velika Britanija zahvaljuje svoju veličinu i snagu odličnom redu engleskih sudija. Strogo i jednolično formiran, sa vijekovnim tradicijama, ali materijalno neobično dobro obezbijeden, taj stalež odista može biti nosilac ogromnih moralnih a preko njih i materijalnih vrijednosti. Baš njihova ekonomska neovisnost ili bolje rečeno odlično nagradivanje njihovih funkcija, omogućilo je tome redu da se uzdrži na takovoj visini, da svakog novog pojedinca kojeg prima u svoje redove do potpunosti obuzima staleškom svijesti i tradicijama, i da tako bez prekida sa generacije na generaciju prenosi idejne osnove društvenog i privrednog života jednog ogromnog naroda. Mi smo narod mlad i malen i izgleda nekako smiješnim kad se pozivamo na ovakove primjere. Ali oni ukazuju na put kojim valja ići po mogućnostima i po datim prilikama, na put koji valja u granicama vlastitih sretstava utirati i izgrađivati.

Nacionalizacija gradova počiva tako na narodnim elementima izvan redova javnih službenika, na službenicima privatnim, na privredno samostalnim elementima i na pojedinim grupama narodnih inteligentata, u koliko svima njima uspijeva da sebi osiguraju stabilniju privrednu poziciju a kroz to i sudjelovanje u društvenom životu. Pojedinačna borba za mjesto i položaj u privredi bila je svakako nekoć mnogo življa, oštrija nego li danas. U toj borbi naš je čovek morao posjedovati kud i kamo solidnije znanje i veće sposobnosti da bi pobjedio. Danas već imademo velik broj spremnih ljudi sviju struka, ali oni ne nalaze uposlenja, jer ih je odviše, i oni s toga u tako zvanom društvenom životu grada ne mogu nikako da učestvuju. Oni su izloženi nezadovoljstvu sa životom i samim sobom i oni ne samo povećavaju broj tako zvanih ekstremnih elemenata, nego još više, oni ih predvode. Mi smo i u ovom Domu čuli razne predloge na koji način bi bilo moguće uposlenje naših strukovnih radnika kao i općenito suzbijanje nezaposlenosti, ali ništa se zaista spomena vrijedna nije poduzelo. Općenito popuštanje privredne depresije ublažuje ovo teško akutno stanje, ali ga neće moći izlečiti. Tu su potrebne posve radikalne mjere da bi se sva bogatstva ove zemlje otvorila iskorišćavanju, regulisale cene i nadnice, i jednim intezivnim i odozgo pomognutim privrednim poletom podigla potrošačka snaga našega naroda. To je pitanje prvenstveno privrednog karaktera i izlazi iz okvira ovih izlaganja.

Ali ima jedno veoma važno pitanje, koje se tom prilikom nabacuje samo od sebe, pitanje, naime, da li je naše zakonodavstvo od 1919 godine amo zaista i pogodovalo privrednoj pojedinačnoj inicijativi i privrednom podizanju naše zemlje. Mislim da neću pogrešiti ako kao čovjek, koji po svojem zvanju ima da brani osnovne temelje društva i privrede, odgovorim na ovo pitanje apsolutno negativno. Da bih obrazložio to svoje tvrđenje, dozvolite mi da učinim jednu malu digresiju.

U našoj kratkoj političkoj povjesti mi smo pokazali da imademo interesa za brojeve, ali ne u smi-

slu matematskom ili tehničkom, nego u smislu političkom. Rešavajući privredne i socijalne probleme, mi smo svagda zauzimali stranu onih na problemu materijalno zainteresovanih, koji su pretstavljali veći broj kuglica ili glasova. Ako je valjalo pogodoovati takvom većem broju, zapostavljao se bez skrupula svaki moral, zapostavljala se potpuno i prezrela ogromna vrednost koju imade za naš društveni i privredni poredak ideja pravice, pravna sigurnost, vjekovna oštro povučena granica između moga i tvoga. Samo nekoliko primera da vam navedem. Od tuđinskih režima mi smo do duše nasledili, ali smo zdušno i nesavjesno izgradili i strahovito potencirali tako zvanu najamničku zaštitu. Zašto? Zato što je kućevlasnika mnogo manje, a najamnika u tuđim kućama mnogo, mnogo više, pogotovo u broju glasova, jer ti najamnici odreda su odrasli muškarci, samci ili glave porodice. Godinama u nas niko nije vodio računa o tome kako se demoralise ovakvim odredbama svaki onaj radeni pojedinac koji je smatrao svoju kućicu kao penziju za stare dane. Niko nije vodio računa o tom, kako će te odredbe uticati na smisao za štednju, na porodični život i pojedinačnu privredu. Niko nije vodio računa o tome kako će oslabiti volja za novim izgrađivanjem i kako će se ovako naopakim radom povećati oskudica i pogoršati stanje zbog koga su i za ublažavanje kojega su ove odredbe donešene. Nije država kao zajednica sviju priskočila u pomoć i izgradila dovoljan broj objekata za stanovanje nego je jednostavno udareno po kesi pojedinaca, bez ikakove otštete upropašćeno bezbroj privatnih kućanstva, ukočena građevna delatnost, sve samo za to, jer kućevlasnici, sve da su se i svi oni bez iznimke našli u jednom političkom taboru, po broju svojih glasova ne važe, ne dolaze do izražaja.

Godine su prolazile, dok se našao izlaz, izlaz koji je više manje ležao u općem privrednom poletu. Inače, pitanje je, da li bi smo i danas već imali normalno stanje u tom pogledu.

Drugi primer: bezsavesna i nepošteno provedena agrarna reforma. Ne shvatajte me krivo. Nisam ja neki načelni protivnik agrarne reforme. Učio sam i ja po nešto o socijalnim i ekonomskim problemima i znadem da je agrarna reforma periodički palijativ za nepravilnu i nepravednu raspodelu zemlje. Ali način na koji je u nas provedena agrarna reforma toliko je nemoralan, da ćemo ga se stideti pred vanjskim svetom još mnogo decenija, i da će nam trebati veliki podviga i uspeha da njima prikrijemo primitivnost i nekulturnost koju smo pokazali kod rešavanja toga problema. Kakovu su korist od te reforme imali sami agrarni interesenti, to vam je, gospodo narodni poslanici, nedavno brojkama pokazao naš drug g. dr. Kosić. A kakovu blagodat osećaju oni bednici koji su prebačeni u drugo podneblje, na zemlju bez inventara, to neka vam oni pričaju.

Neću govoriti o pojedinačnoj bezprimernoj i bezočnoj korupciji koja je vršena ne samo na teret velikih posednika, nego i na teret samih agrarnih interesenata. O tome će biti možda jednom govora kada se bude raspravljalo pitanje same korupcije. Ovde bih hteo samo da svratim vašu pozornost na sistem koji se jasno ispoljava kod provadanja Latifundije, darovi sranih vladara precima današnjih vlasnika, koji su preci bili tim stranim vladarima učinili neke usluge, većnom tuđom krvi, posedli posve ogromnih dimenzija, te ja ne spominjem. Ostavljam otvorenim pitanje da li im je valjalo dati kakovu

oštetu ili nije, i kakovu. Ali, srednji posed, srednji po našem shvatanju i prilikama, baš u Slavoniji gde živim, bez iznimke je kupljen po sadanjem vlasniku ili nasleden pravilnim i normalnim pravnim putem od roditelja i rodaka koji su ga kupili i platili novcem. Oduzimati ova imanja prosto bez gotovo ikakove odštete, to je nemoralno. I opet nije se niko setio da valja pravilnim putem izvlaštenja da država preuzme potrebne površine za interesente i da plati primjerenu cenu, nego se jednostavno otimalo nekolicini ono što je valjalo dati daleko većem broju glasova! Tekar nakon dugih godina setila se država da dade obećanje neke derizoarne naknade.

Na taj način rešavalo se, oduzimanje 50%, i pitanje dugova zemljoradnika na štetu samo i jedino njihovih privatnih poverilaca; za banke je donekle poskrbljeno, rešice se i pitanje ulagača i t. d. i t. d. Nikada ne sudeluje država, kao zajednica sviju, da nabavi što ne dostaje na pravilan i pošten način. Uvek se pogoduje jednom većem broju na isključivu štetu i teret samo i jedino jednog manjeg broja izvesnog drugog reda državljana. Ovakovim zakonodavnim radom mi smo još pogoršali kritično stanje i privrede i morala u koje smo, istina, zapali više manje usled opštih prilika u svetu. Ali, u mesto da zakonodavnim radom pokažemo jednu stalnu mirnu liniju razvoja, mi smo ovakvim trenutnim trzajima pogoršali bolesno stanje u kojem se naš narodni život već nalazio. Mi smo podlegli jednoj opštoj psihozi koja je najedanput negodovala svakoj imovini i svakom sticanju i iskoristili smo tu psihozu da bismo pomoću nje kako tako ispunili nacionalnu svoju obavezu, da svojim bednim seljačkim slojevima i junačkim borcima dademo zemlje. Ali mi smo time pokolebali veru i naše zakonodavstvo.

K tome dolazila je još nestabilnost u vrednosti novca, svaki čas izbijala je ponovna ratna opasnost.

I mi smo tako gledali kako ljudi koji stiču žive iz dana u dan i ne pokazuju više smisla za čuvanje i izgrađivanje, ne pokazuju smisla za štednju i za obezbeđenje. Čemu kuća, čemu vrijednosni papiri, čemu ulošci u bankama, kada je sve to ostavljeno samome sebi, bez zaštite zakonodavstva šta više baš podložno zahvatu toga zakonodavstva?

To nije moglo animirati privatnu inicijativu koju smo smatrali mudrim još da sabinjemo i u kojekakve dosadanje formalnosti pretstavaka, uvidaja, čitavom zbrkom nadležstava, taksama i drugim dažbinama. Za najmanju zanatsku radnju valja obijati bezbroj pravgova da bi se skupila uverenja, podnositi molbe za izdavanje istih, naplaćati se taksa i čekati pa da možete započeti čestitim privrednim radom za koji ste se godinama spremali. Izgleda kao da smo svejedno išli zatim da suzbijamo poduzimački duh našega sveta. A kad čovek jednom prode ovim mukotrpnim putem pa teškim svakodnevnim radom kroz mnoge godine stekne malo imovine za stare dane, on ne zna kako će je sačuvati. Za koliko veći napor ima i za koliko jači otpor mora da dade ovakav gradski čovjek koga stalno muči briga šta će biti sutra a ne može da čeka, samo i jedino hoće li dragi Bog dati kiše ili suše pa da bi imao više ili manje hleba da pojede. Moram se pitati šta smo učinili da bi ti mali ljudi, pa malo veći od njih, koji su čestitim svojim radom nešto malo stekli, stečeno sačuvali. Kad je reč o nacionalizaciji i privrednoj delatnosti u gradovima, valja da ponovim svoja razlaganja u debati po resoru trgovine: gradovima u blizini gra-

nice čine se velike smetnje da razviju industrijsku delatnost. Uskraćivanje dozvola za rad novih industrija pravda se time da je ta industrija potrebna za zemaljsku odbranu i da se njeno osnivanje na granici, gde je izložena većim opasnostima, ne može dozvoliti. Od toga trpi, međutim, baš u tim gradovima potrebna što brža nacionalizacija društva, a da i ne govorim o privredi na ovome mestu. Granični krajevi imaju najveće narodne manjine i baš na granici je potrebno jačanje narodnog elementa. Nije mudro ostavljati te gradove da životare i po malo propadaju. Radi ekscentričnog položaja oni ne mogu imati nadležstva višeg stepena i upućeni su baš samo i jedino na privredu.

U nas se mnogo čini i mnogo govori za seljaka. Daleko je od mene pomisao da potcenim rad i stalež seljački, tu živu narodnu snagu iz koje se privlače i gradovi, ali napredak čovečanstva uzalud očekujemo od seljaštva. Seljak treba da prede od drvenoga ka gvozdenom plugu, da više pazi na zdravlje i čistoću, da mu kuća bude što bolje uređena, da se što bolje hrani, ali i sav taj više manji sitni napredak donosi grad u selo, grad koji okuplja i intelektat i pokretniji deo kapitala jednoga naroda, onaj deo koji tom svojom pokretnošću oplodava privredu. Čast seljaku i znoju lica njegovog, potreban je i najširi osnov narodne zajednice, ali ne zamerite mi, on gleda u zemlju, u brazdu, a treba dići pogled, treba težiti za širim horizontom da bi se moglo doći gore i napred. U posve grubim crtama neka mi bude dozvoljeno kazati da se u gradovima sastaje fizička snaga naroda, crpena iz seljaštva, sa većom okretnošću i spremnošću, sa većom inteligencijom, pa da preko toga žarišta ponova oplodi onu fizičku snagu. Važan je s toga taj gradanski ili srednji stalež, jer preko njega i u njemu se ukrštavaju svi socijalni i privredni problemi naroda, i o njegovom moralnom zdravlju ovisit će da li će zemlja kročiti napred ili stati u svome razvoju. Za zdrav razvoj socijalnih prilika u gradu valja po mogućnosti prikladnim i taktičkim mjerama ukloniti i štetočine koje ovo društvo nagriza. Tu su u prvom redu kojekakove propalice koji nisu uspehi bilo iz razloga koji se nalaze u njima samima, a bilo iz razloga izvan njih, da se afirmiraju u društvu, koji se nisu uspehi osposobiti ni za kakovo zanimanje, niti su se mogli održati na bilo kakovom položaju i kakovom čestitom zanimanju. Ti ljudi svojim nemirnim duhom nude razne svoje usluge problematične naravi, uspevaju poznatim sredstvima da se uvuku u društvene krugove, ljudi koji imaju da odlučuju o privrednim interesima, nagovaranjem i uspostavljenjem veza nagriza moral i stranke i činovnika, a na taj način zaradene pare rasipaju na terevenke, na kojima im uspeva uspostavljanje nove veze i ulaziti u nove sunnjive poslove. Ti ljudi znadu isticati, bez muke i truda, ali na način koji se protivi dobrim običajima jednoga zdravoga društva, kao i ispravnog državnog aparata, sticati grdne pare sa kojima se onda kočopere i u primitivnim sredinama uspevaju da zaigraju vidne uloge u društvu. Svojim lakim samo na uživanje usmjerenim načinom života, svojom raskošnom udobnošću, oni izazivaju ne samo zavist, nego oni ubijaju kod mnogog čestitog čovjeka slabijih živaca i slabije volje zdravi smisao za valjan rad i solidno privređivanje.

Tako nam današnje stanje gradskoga društva pokazuje jednu mješavinu narodnih elemenata sa pa-

rama i prilično jakim društvenim životom, nacionalne ljude u javnoj ili privatnoj službi sa slabim prihodom, prisiljene da se klone društvenoga saobraćaja, te bogatih ili barem razmetljivih ljudi za koje vam niko ne zna kazati odakle im dolaze pare.

Eto, na tom društvenom terenu pomalo formiraju se neke grupe inteligentnoga srednjega staleža, kome je donekle i do sada kod nas poklanjana pažnja. Osim sudijskoga reda, kome je zakonom opredeljen lijep položaj u društvu, kome je omogućeno ispoljavanje staleške svijesti i čuvanje svoga vlastitoga ugleda, ali mu, nažalost, nije dovoljno nagrađena funkcija koju izvršuje, niti je potpuno materijalno neovisnim učinjen, imademo još red advokata i red liječnika, kojima je zakonom osigurana autonomija i koji su tako u mogućnosti da dignu što više stijeg svoga dostojanstva i svoju socijalnu vrijednost. K tim redovima dolaze i ovlašćeni inženjeri, kojima su pravni odnosi u nas već od ranije Uredbom regulisani. Zakonska osnova koja je pred nama, ima da ozakoni to stanje sa jednom velikom novinom: Ovlašćenim inženjerima obezbeđuje se jedan izvjestan krug poslova, koji po prirodi svojoj i po važnosti za narodnu privredu zahtjevaju veći stepen odgovornosti i veće strukovne sposobnosti. Na taj način biće i ovaj red barem donekle oslobođen konkurentne borbe sa licima koja nemaju tu spremu, a koja neukoj stranci često puta izgledaju da postavljaju povoljnije uslove za izvođenje nekog rada. Red ovlašćenih inženjera postaje dakle i u privrednom pogledu obezbedeniji. Preko svojih komora ovaj će red moći, isto kao i advokati i liječnici, da pridržava svoje članove na čuvanje ugleda, na savjesno ispunjavanje dužnosti, te da uklanja iz svojih redova nedostojnike. Imat ćemo dakle i mi sredene pravne prilike za ove ugledne redove građanstva, koji su po svojoj inteligenciji opredeljeni, da se tako izrazim, da davaju ton našem društvu i našem t.zv. javnom mnijenju. Ako uspiju da se i privredne prilike srede u tolikoj mjeri, da će pojedincu vrijediti opet tečenje i čuvanje stečenoga, kada ćemo moći dati mu sigurnost za to čuvanje, mi ćemo tim odličnim redovima društva dati i onu neovisnost koja mu je potrebna da povede javni život. Jedan njemački socijolog definirao je njemačko građanstvo, da je to skup njemačkih narodnih pripadnika, koji vide u slobodi pojedinaca i u održavanju i gajenju nacionalne svijesti glavne osnove za osiguranje potrebnih vanjskih životnih uslova njemačkoga naroda. Građanski redovi o kojima je govora i u nas će shvatiti ovako svoj istorijski i nacionalni poziv, ako se bude poštovala njihova autonomija i ostavljalo im da oni sami sude o sebi.

Gospodo narodni poslanici, potrebno je diferenciranje društva ma kako na sva usta zahtjevamo egalizovanje. Potrebno je to diferencovanje ne samo zato što ne mogu svi da organizuju i vode niti svi samo da izvršuju i fizički rade. Diferencovanje je potrebno radi toga da bi se postigli autoriteti u strukama i da bi se i u nas međusobno poštivanje i građanski ugled podigao na viši stepen. Svakidašnjica pokazuje nam nove slučajeve kako malo cijenimo pojedinca, njegov intimni život, njegov moralno dobro. I u prijestolnici pokazuju vam zadnje ogromne afere sa kakovim cinizmom ulazilo je mnijenje i štampa u najintimniji krug pa i pokojnih lica koja bi u pristojnom društvu svakako

mogla očuvati svoj nutarnji život pred nepozvanim očima. Potrebna je socijalna granica i osjećaj za tu granicu, kako daleko može i smije jedan čovjek zagledati u životnu sferu drugoga. Postaviti svakog člana društva na ono mjesto koje ga ide po njegovoj inteligenciji i po njegovim sposobnostima, omogućiti mu da dađe od sebe u službi svoga zvanja sve što čovjek dati može, a sa druge strane osigurati mu i pristojno nagrađivanje i očuvanje ploda njegovoga rada, to su bitni uslovi društvene borbe protiv štetočina, borbe koja će imati sve izgleda u pun uspjeh.

Pred jednim na ovako solidne temelje postavljenim srednjim staležom uzmaknut će i pomalo nestajati svi ti tipovi nesprenih i nedoučenih, ljudi bez smisla za rad, koji trče za uživanjem a stižu na nepošten način.

Ovakav srednji stalež biće pouzdan oslonac za kulturni razvoj i brana protiv sviju ekstremnih ispada, dolazili oni od crvenih ili zelenih, od crnih ili žutih.

Gospodo narodni poslanici, kako sam uvodno naglasio, ja nisam imao druge namjere, nego da svratim vašu pozornost na važnost koju imade za naš nacionalni privredni i društveni razvitak snazhenje gradova odnosno srednjega staleža. Upotrebio sam tu priliku zato, jer se one rijetko pojavljuju u nizu Zakona koji često puta o toj važnosti nikako ne vode računa. (Burno odobravanje i pljeskanje).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, još jedanput moram zamoliti svu gospodu narodne poslanike da imaju odsada u vidu treću rečenicu prvog stava § 45 Zakona o poslovnom redu, jer je Predsedništvo odlučilo da u tom pogledu strogo primenjuje Poslovnik. Naročito onu g. g. narodne poslanike, koji su u svome životu i onako navikli da govore, molim da se strogo pridržavaju ovog propisa Zakona o poslovnom redu.

Reč ima narodni poslanik g. Mita Dimitrijević.

Mita Dimitrijević: Gospodo narodni poslanici, posle napornog rada, koji smo imali u pretresu budžeta, ovaj zakon dolazi kao jedan prijatan odmor. Prijatnost odmora ovoga zakona je u tome što njemu nije prethodila nikakva borba niti razmimoilaženje u gledištima, nego je na jedan lep način manifestovana jednoglasnost i jednodušnost i levice — ja počinjem sa levice — i desnice. To je samo znak, gospodo, da kad dodemo na konstruktivne odredbe, kad dodemo na pitanja od opšteg značaja, vrlo je utešno da tu nema onog razmimoilaženja, kao što ima u pitanjima drugih vrsta, da ih ne imenujem.

Gospodo, ovaj zakonski projekat bio je predmet harmoničnog saglašavanja i ne samo da su glavne odredbe ovoga zakona primljene jednoglasno nego su jednoglasno prihvatane i sve primedbe koje su dolazile. Treba na ovom mestu reći da ovaj zakon, izlazeći iz ruku onih stvarnih neimara, izlazeći iz ruku onih konstruktora, čiji se rad ogleda u vidljivoj konstrukciji a ne samo u apstrakcijama, — nije bio plod rada od jednog meseca, jednog polugoda ili jedne godine, nego plod vrlo dugog i dugog rasmatranja, mislim od 9 godina. Razmak je, kao što vidite, vrlo veliki, ali je bolje nešto duže misliti nego na prečac rešavati. Tim samim što je on bio predmet rasmatranja tako dugog vremena i stvarnih ljudi, koji se ne gube u apstrakcijama, pokazuje se kao dokaz da je ovaj zakon predvideo sve uslove i

da je ušao u stvarnu harmoniju sa svima korporacijama, sa Zakonom o radnjama, sa svima komorama i elementima sa kojima je nadena puna saglasnost. Gospodo, potreba za ovim zakonom ne samo da je očigledna nego je i neophodna. Ona utvrđuje sve one funkcije, onaj rad i red na tehničkom polju, i to ne samo prema izgledima na sadašnjicu nego i prema izgledu na budućnost, a na osnovi stvarne tehničke nauke. Gospodo, veliki je broj strukovnih ili raznostrukovnih inženjera. Pre rata bio je malen broj inženjera, a još manji raznostručnih inženjera. U koliko progres čovečanstva na tehničkom polju zahteva sve veći i veći razmah, u toliko raznostručnost tehnike biva sve određenija i u toliko se iz naprednog sveta raznostručnost prenosi u našu zemlju, a mi sad imamo, kako mi se čini, 11—12 raznostručnih inženjerskih funkcija pojedinih inženjera: građevinskih, arhitektonskih, mašinskih, elektrotehničkih, rudarskih, šumarskih, hemisko-tehnoloških, kulturno-tehničkih i geodetsko-kulturnih. Ali, gospodo, ovde je dobra stvar ta što red tih raznostručnih inženjera nije ovde presečen, nego je zakonom ostavljena mogućnost da se uvedu i drugi redovi raznostrukih inženjera.

U koliko se bude vazduhoplodstvo razvijalo i napredovalo, mi ćemo imati i vazduhoplovnih inženjera, u koliko se bude radiotehnika razvijala i napredovala, mi ćemo imati i takvih inženjera. I mi možemo, gospodo, reći da je vrlo važna stvar ta podvojenost, koja se naročito obeležava, jer treba dozvoliti da taj razvoj ide unapred onoliko u koliko na tehničkom fakultetu nauka bude išla unapred i prema tome će se davati i te nove raznostručnosti.

Kako mi se čini kod nas na tehničkom fakultetu nemamo vazduhoplovstvo, ali se ono uvodi, i to će pomoći da će se tačno diferencirati po funkcijama sve moguće struke, sve moguće stručnosti tehničke.

Gospodo, vrlo je dobro da jedan zakon po principu nema retroaktivne važnosti, ako se to naročito ne predvidi, ali je tako isto dobro što ovaj zakon predviđa propise koji se odnose na progres, na civilizaciju i na kulturu.

Gospodo, dobar je onaj prvi deo koji se odnosi na pitanje sticanja prava na ovlašćenja. Ja ću vam napomenuti jednu stvar koja je pre nekoliko dana bila u Skoplju. To je plenarna sednica jugoslovenskog inženjerskog udruženja, mislim da je bila 14 ovog meseca, na kojoj su ti inženjeri doneli izvesne svoje odluke u vezi sa sticanjem prava ovlašćenja. Više su u pitanju specijalnosti pojedinih tehničkih funkcija. Gospodo, hoću da naglasim na ovom mestu jednu stvar u vezi sa ovim zakonom. Udruženje jugoslovenskih inženjera po svome mentalitetu realnog i stvarnog gledanja na stvari može da se ponaša. Od kako postoji to udruženje imalo je tu lepu harmoničnu snagu da drži u jednoj zajednici zaista sve Jugoslovene, sve Srbe, Hrvate i Slovence i da u njihovoj sredini ne ispadaju pitanja razdora, nego naproiv da se održava harmonija, sa izuzetkom maloga oblačka koji je bio prošle godine, ali je i taj oblačak nestao i zato udruženje može da se pohvali da je od početka umelo da sabere u jednu celinu sve tehničke snage svih južnih Slovena, što nam i sa političke strane vrlo mnogo znači i dobro dolazi. I inače, kad god se pojavljuju pitanja na realnoj osnovi, uvek se harmonija lakše postiže nego na pustim teorijama i još pustijim apstrakcijama.

Gospodo, ja smatram da bi trebalo da se prikaže sa nekoliko reči i položaj državnih i samouprav. inženjera u odnosu na ovaj zakon. Po svojoj stručnosti oni su, često puta, i izvan državne službe. Izvesni inženjeri, državni i samoupravni, stručnjaci su i specijaliste za svoju vrstu poslova, zbog toga ja bih po tome mogao da učinim jednu primedbu koju je učinilo i samo udruženje inženjera.

Postoji, međutim, potreba, da inženjeri u državnoj i samoupravnoj službi mogu da učestvuju u radovima za koje su stručni, za koje nema dovoljno stručnjaka van državne službe, a koja su pitanja od velikog i opšteg značaja uvek bila za našu zemlju. Kao primer uzimam telefonsku struku, radio-tehničku, oblast za izgradnju željeznica itd. Utešno je, gospodo, što se može kazati, da ni ovi inženjeri nisu sasvim odstranjeni od tih poslova. Ovim zakonom daje im se mogućnost da i oni mogu u tome učestvovati. Doista, gospodo, odstranjenje od ovoga učešća inženjera u državnoj službi imalo bi za posledicu da se kod važnih tehničkih predmeta ne konsultuje dovoljno širok krug stručnjaka. Sem toga nema izgleda da za pojedine stručne kompetencije neće se moći naći samo stručni ljudi u grupi ovlašćenih inženjera ili, bolje reći, da će se sigurno naći više stručnih lica za te poslove ako se uzmu u obzir i inženjeri iz državne i samoupravne službe. Zato je na plenarnoj sednici Glavne uprave Udruženja jugoslovenskih inženjera u Skoplju i uzeto u pretres ovo pitanje i doneta je bila odluka da se umoli Narodna skupština, da ovu doista važnu izmenu unese u ovaj inače dobar zakon. To bi bila, gospodo, izmena § 5. Ovaj paragraf obuhvata sve izuzetke iz §§ 3 i 4 i govori o uslovima za sticanje prava ovlašćenja. Tu bi stav treći § 5 trebao da predvidi da profesori, docenti i asistenti Univerziteta i profesori drugih tehničkih škola imaju ovlašćenje samo za radove iz oblasti projektovanja, kako je to predviđeno u § 16 ovoga zakona. Ovim zakonom ja mislim da Udruženje jugoslovenskih inženjera nema ničega da se priblijava, jer je njima data mogućnost da učestvuju u konkursima i izradi idejnih skica. Za to ne treba nikakvo ovlašćenje.

Prema tome, posle razgovora sa g. Ministrom po ovoj stvari, kad sam mu ja podneo u glavnome šta sadrži ta rezolucija, ja sam dobio jedan vrlo pozitivan odgovor i mišljenje sa njegove strane. Zbog toga svoju dužnost, koju sam ispunio prema Udruženju jugoslovenskih inženjera, dopunjujem još i i time, da je ta stvar sada već ovim zakonom uređena.

Gospodo, završujući svoj govor ovim, da kada je u pitanju konstruktivan rad u našoj zemlji, kada je u pitanju pozitivan rad u našoj zemlji, mi ćemo svagda da nademo harmoniju među nama i manifestujući tu harmoniju već u Skupštinskom odboru, prenosimo je i ovde, u jednom vrlo prijatnom raspoloženju i uverenju: da smo, glasajući jednodušno za ovaj zakon, ukazali na to, da svaki konstruktivan rad već u sebi samom sadrži svu moć i sposobnost da sve nas ima u jednoj harmoničnoj celini.

I još nešto! Naša zemlja ima mnogo i mnogo potreba za takvim konstruktivnim zakonima. Socijalno zakonodavstvo naše zemlje nije samo u Ministarstvu socijalne politike, nije samo u onim uskim linijama, koje su obeležene nadležnošću toga Ministarstva; socijalno zakonodavstvo naše zemlje leži u onoj velikoj harmoniji, koja se stvara i koja treba da se stvara između poslodavaca i između radnika, između lica koja predstavljaju nauku i onih snaga

koje predstavljaju radnike. Samo tako možemo stvoriti jednu istinsku kulturu koja predstavlja harmoniju u progresu tehničkom, harmoniju između nižeg i višeg staleža, harmoniju između nauke i praktičnoga rada, harmoniju između poslodavaca i radnika, a sve u korist našega naroda i naše zemlje.

Pošto je naš Klub uzeo gledište isto kao što je i svačije i pošto je stvoren jedan jedinstveni izveštaj, sa ovim rečima za progres, za harmoniju u konstruktivnom radu, za naše socijalno zakonodavstvo, glasaću za ovaj zakon. (Odobranje.)

Predsjednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, za našu budžetsku debatu, Gospodin Predsjednik Senata Kraljevine Jugoslavije bio je ljubazan pa je stavio na raspoloženje Narodnoj skupštini stenografsko i daktilografsko osoblje Senata Kraljevine Jugoslavije. Bez toga mi ne bismo bili mogli raditi danju i noću. Danas je, kao što znate, počeo načelni pretres predloga o budžetu sa Finansijskim zakonom za 1937/38 godinu u Senatu, i ja sam morao vratiti pažnju Gospodinu Predsjedniku Senata time, da sam dodelio jedan deo našeg stenografskog

i daktilografskog osoblja na rad u Senat Kraljevine Jugoslavije. (Odobranje.) Zbog toga naše sednice ovoga puta mogu biti, upravo moraju biti kraće.

Stoga sam slobodan u ovome trenutku predložiti vam dnevni red za iduću sednicu. I ako je sutra četvrtak, te bi trebalo da budu stavljene na dnevni red interpelacije, i ako ima četiri interpelacije, za koje su gospoda ministri jednim dopisom obavestili da su voljni na njih odgovoriti kada budu stavljene na dnevni red, ipak za sutra ne mogu staviti na dnevni red ni jednu interpelaciju zato što su gospoda ministri zauzeti sednicama u Senatu Kraljevine Jugoslavije.

Zbog toga slobodan sam predložiti vam kao dnevni red: Nastavak pretresa odborskog izveštaja o predlogu zakona o ovlašćenim inženjerima. Primila Narodna skupština ovaj dnevni red. (Prima.) Objavljujem da je Narodna skupština primila ovaj dnevni red i sa vašim pristankom ovu sednicu zaključujem, a narednu zakazujem za sutra u 10 časova pre podne.

(Sednica je zaključena u 12,50 časova).